

RAPORT Z WIZYTACJI

(ocena programowa – profil praktyczny)

**dokonanej w dniach 25-26 czerwca 2016 r. na kierunku „rolnictwo”
prowadzonym w obszarze nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, w dziedzinie
nauk rolniczych, w dyscyplinie naukowej agronomii
na poziomie studiów pierwszego i drugiego stopnia o profilu praktycznym
realizowanym w formie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych
na Wydziale Rolniczo-Ekonomicznym Wyższej Szkoły Agrobiznesu w Łomży**

przez Zespół Oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:

przewodnicząca: prof. dr hab. Grażyna Jaworska – członek PKA

członkowie:

prof. dr hab. Andrzej Kotecki – ekspert PKA

prof. dr hab. Franciszek Rudnicki – ekspert PKA

dr hab. Anna Bąkiewicz - ekspert ds. pracodawców

**mgr Agnieszka Socha-Woźniak – ekspert ds. wewnętrznego systemu zapewnienia
jakości kształcenia**

Dominik Durański – ekspert PKA ds. studenckich

INFORMACJA O WIZYTACJI I JEJ PRZEBIEGU

Ocena jakości kształcenia na kierunku „rolnictwo” w Wyższej Szkole Agrobiznesu w Łomży przeprowadzona została z inicjatywy Polskiej Komisji Akredytacyjnej w ramach harmonogramu prac określonych przez Prezydium PKA na rok akademicki 2015/2016. Polska Komisja Akredytacyjna po raz czwarty oceniała jakość kształcenia na powyższym kierunku studiów. Poprzednia wizytacja na kierunku „rolnictwo” przeprowadzona była w 2009 r. – kierunek ten otrzymał wówczas ocenę pozytywną na mocy Uchwały Nr 274/2010 Prezydium PKA z dnia 25 marca 2010 r. obejmującej studia pierwszego i drugiego stopnia. Wizytacja ta wykazała niewielkie niedociągnięcia związane m.in. z powtarzaniem treści kształcenia w ramach różnych przedmiotów oraz z ofertą specjalnościową. Uczelnia uwzględniła wszystkie uwagi Zespołu wizytującego i wprowadziła modyfikacje programu kształcenia.

Wizytacja została przygotowana i przeprowadzona zgodnie z obowiązującą procedurą. Raport Zespołu wizytującego został opracowany po zapoznaniu się z przedłożonym przez Uczelnię raportem samooceny oraz na podstawie przedstawionej w toku wizytacji dokumentacji, spotkań i rozmów przeprowadzonych z władzami Uczelni oraz Wydziału, pracownikami i studentami ocenianego kierunku, hospitacji zajęć, przeglądu infrastruktury dydaktycznej oraz oceny losowo wybranych prac etapowych i dyplomowych. Władze Uczelni i Wydziału stworzyły bardzo dobre warunki do pracy Zespołu Oceniającego PKA.

Podstawa prawna oceny została określona w Załączniku nr 1, a szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji, uwzględniający podział zadań pomiędzy członków zespołu oceniającego, w Załączniku nr 2.

**OCENA SPEŁNIENIA KRYTERIÓW OCENY
PROGRAMOWEJ DLA KIERUNKÓW STUDIÓW
O PROFILU PRAKTYCZNYM**

Kryterium oceny	Ocena końcowa spełnienia kryterium				
	wyróżniająco	w pełni	znacząco	częściowo	niedostatecznie
1. Jednostka sformułowała koncepcję kształcenia i realizuje na ocenianym kierunku studiów program kształcenia umożliwiające osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia		X			
2. Liczba i jakość kadry naukowo-dydaktycznej zapewniają realizację programu kształcenia na ocenianym kierunku oraz osiągnięcie przez studentów zakładanych efektów kształcenia		X			
3. Współpraca z otoczeniem społecznym, gospodarczym lub kulturalnym w procesie kształcenia	X				
4. Jednostka dysponuje infrastrukturą dydaktyczną umożliwiającą realizację programu kształcenia o profilu praktycznym i osiągnięcie przez studentów zakładanych efektów kształcenia		X			
5. Jednostka zapewnia studentom wsparcie w procesie uczenia się i wchodzenia na rynek pracy		X			
6. W jednostce działa skuteczny wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia zorientowany na ocenę realizacji efektów kształcenia i doskonalenia programu kształcenia oraz podniesienie jakości na ocenianym kierunku studiów		X			

1. Jednostka sformułowała koncepcję kształcenia i realizuje na ocenianym kierunku studiów program kształcenia umożliwiający osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

1.1 Koncepcja kształcenia na ocenianym kierunku studiów jest zgodna z misją i strategią rozwoju uczelni, odpowiada celom określonym w strategii jednostki oraz w polityce zapewnienia jakości, a także uwzględnia wzorce i doświadczenia krajowe i międzynarodowe właściwe dla danego zakresu kształcenia. *

1.2 Plany rozwoju kierunku uwzględniają tendencje zmian dotyczących wymagań związanych z przygotowaniem do działalności zawodowej, właściwej dla ocenianego kierunku, są zorientowane na potrzeby studentów oraz otoczenia społecznego, gospodarczego lub kulturalnego, w tym w szczególności rynku pracy.

1.3 Jednostka przyporządkowała oceniany kierunek studiów do obszaru/obszarów kształcenia oraz wskazała dziedzinę/dziedziny nauki oraz dyscyplinę/dyscypliny naukowe, do których odnoszą się efekty kształcenia dla ocenianego kierunku.

1.4. Efekty kształcenia zakładane dla ocenianego kierunku studiów są spójne z wybranymi efektami kształcenia dla obszaru/obszarów kształcenia, poziomu i profilu praktycznego, do którego/których kierunek ten został przyporządkowany, określonymi w Krajowych Ramach Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego, sformułowane w sposób zrozumiały i pozwalający na stworzenie systemu ich weryfikacji. W przypadku kierunków studiów, o których mowa w art. 9b, oraz kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, o którym mowa w art. 9c ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.), efekty kształcenia są także zgodne ze standardami określonymi w przepisach wydanych na podstawie wymienionych artykułów ustawy. Efekty kształcenia zakładane dla ocenianego kierunku, uwzględniają w szczególności zdobywanie przez studentów umiejętności praktycznych, w tym umożliwiają uzyskanie uprawnień do wykonywania zawodu i kompetencji niezbędnych na rynku pracy, oraz dalszą edukację. *

1.5 Program studiów dla ocenianego kierunku oraz organizacja i realizacja procesu kształcenia, umożliwiają studentom osiągnięcie wszystkich zakładanych efektów kształcenia oraz uzyskanie kwalifikacji o poziomie odpowiadającym poziomowi kształcenia określonemu dla ocenianego kierunku o profilu praktycznym. *

1.5.1. W przypadku kierunków studiów, o których mowa w art. 9b, oraz kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, o którym mowa w art. 9c ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, program studiów dostosowany jest do warunków określonych w standardach zawartych w przepisach wydanych na podstawie wymienionych artykułów ustawy. W przypadku kierunku lekarskiego i lekarsko-dentystycznego uwzględnia także ramowy program zajęć praktycznych określony przez Ministra Zdrowia.

1.5.2 Dobór treści programowych na ocenianym kierunku jest zgodny z zakładanymi efektami kształcenia oraz uwzględnia w szczególności aktualnie stosowane w praktyce rozwiązania naukowe związane z zakresem ocenianego kierunku oraz potrzeby rynku pracy. *

1.5.3. Stosowane metody kształcenia uwzględniają samodzielne uczenie się studentów, aktywizujące formy pracy ze studentami oraz umożliwiają studentom osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia, w tym w szczególności umiejętności praktycznych oraz kompetencji społecznych niezbędnych na rynku pracy.

1.5.4. Czas trwania kształcenia umożliwia realizację treści programowych i dostosowany jest do efektów kształcenia określonych dla ocenianego kierunku studiów, przy uwzględnieniu nakładu pracy studentów mierzonego liczbą punktów ECTS.

1.5.5. Punktacja ECTS jest zgodna z wymaganiami określonymi w obowiązujących przepisach prawa, w szczególności uwzględnia przypisanie modułom zajęć związanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym więcej niż 50% ogólnej liczby punktów ECTS. *

1.5.6. Jednostka powinna zapewnić studentowi elastyczność w doborze modułów kształcenia w wymiarze nie mniejszym niż 30% liczby punktów ECTS wymaganej do osiągnięcia kwalifikacji odpowiadających poziomowi kształcenia na ocenianym kierunku, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej. *

1.5.7 Dobór form zajęć dydaktycznych na ocenianym kierunku, ich organizacja, w tym liczebność grup na poszczególnych zajęciach, a także proporcje liczby godzin różnych form zajęć umożliwiają

studentom osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia, w szczególności umiejętności praktycznych i kompetencji społecznych niezbędnych na rynku pracy. Zajęcia związane z praktycznym przygotowaniem zawodowym odbywają się w warunkach właściwych dla zakresu działalności zawodowej związanej z ocenianym kierunkiem, w sposób umożliwiający bezpośrednie wykonywanie czynności praktycznych przez studentów. Prowadzenie zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość spełnia warunki określone przepisami prawa, w tym w zakresie zdobywania umiejętności praktycznych, które powinno odbywać się w warunkach rzeczywistych. *

1.5.8. Jednostka określiła efekty kształcenia dla praktyk zawodowych i metody ich weryfikacji, zapewnia realizację tych praktyk w wymiarze określonym dla programu studiów o profilu praktycznym, a także ich właściwą organizację, w tym w szczególności dobór instytucji o zakresie działalności odpowiednim do efektów kształcenia zakładanych dla ocenianego kierunku, oraz liczbę miejsc odbywania praktyk dostosowaną do liczby studentów kierunku. *

1.5.9. Program studiów sprzyja umiędzynarodowieniu procesu kształcenia, np. poprzez realizację programu kształcenia w językach obcych, prowadzenie zajęć w językach obcych, ofertę kształcenia dla studentów zagranicznych, a także prowadzenie studiów wspólnie z zagranicznymi uczelniami lub instytucjami naukowymi.

1.6. Polityka rekrutacyjna umożliwia właściwy dobór kandydatów.

1.6.1. Zasady i procedury rekrutacji zapewniają właściwy dobór kandydatów do podjęcia kształcenia na ocenianym kierunku studiów i poziomie kształcenia w jednostce oraz uwzględniają zasadę zapewnienia im równych szans w podjęciu kształcenia na ocenianym kierunku.

1.6.2. Zasady, warunki i tryb potwierdzania efektów uczenia się na ocenianym kierunku umożliwiają identyfikację efektów uczenia się uzyskanych poza systemem studiów oraz ocenę ich adekwatności do efektów kształcenia założonych dla ocenianego kierunku studiów.

1.7. System sprawdzania i oceniania umożliwia monitorowanie postępów w uczeniu się oraz ocenę stopnia osiągnięcia przez studentów zakładanych efektów kształcenia. *

1.7.1 Stosowane metody sprawdzania i oceniania efektów kształcenia są adekwatne do zakładanych efektów kształcenia, wspomagają studentów w procesie uczenia się i umożliwiają skuteczne sprawdzenie i ocenę stopnia osiągnięcia każdego z zakładanych efektów kształcenia, w tym w szczególności umiejętności praktycznych i kompetencji społecznych niezbędnych na rynku pracy, na każdym etapie procesu kształcenia, także na etapie przygotowywania pracy dyplomowej i przeprowadzania egzaminu dyplomowego, w toku praktyk zawodowych, oraz w odniesieniu do wszystkich zajęć, w tym zajęć z języków obcych.

1.7.2. System sprawdzania i oceniania efektów kształcenia jest przejrzysty, zapewnia rzetelność, wiarygodność i porównywalność wyników sprawdzania i oceniania, oraz umożliwia ocenę stopnia osiągnięcia przez studentów zakładanych efektów kształcenia. W przypadku prowadzenia kształcenia z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość stosowane są metody weryfikacji i oceny efektów kształcenia właściwe dla tej formy zajęć. *

1. Ocena – w pełni

2. Opis spełnienia kryterium, z uwzględnieniem kryteriów oznaczonych dwiema i trzema cyframi.

Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży (WSA) posiada uchwaloną przez senat uczelni misję i strategię rozwoju. Załącznikiem do niej jest misja i strategia Wydziału Rolniczo – Ekonomicznego, na którym prowadzony jest kierunek „rolnictwo”. Zasadniczym zapisem w misji uczelni „jest profesjonalne kształcenie wysoko kwalifikowanych kadr zgodnie z potrzebami rozwijającej się gospodarki naszego regionu, kraju oraz zjednoczonej Europy, wspieranie rozwoju regionu i dobrobytu jego mieszkańców poprzez kształcenie młodzieży, która będzie mogła korzystać z najnowszych zdobyczy nauki bez konieczności wyjazdu do odległych ośrodków akademickich”. Temu zapisowi odpowiada oceniany kierunek studiów, ponieważ rolnictwo jest dominującym rodzajem działalności gospodarczej Podlasia i przyległych subregionów. Z kolei w strategii rozwoju jako kluczowe w sferze dydaktycznej uznano „uprządkowanie programów studiów poprzez uwzględnienie odpowiednich treści programowych, jak i form kształcenia”. Odpowiedzą na to jest zmiana profilu kształcenia na kierunku „rolnictwo” z ogólnoakademickiego na praktyczny. Założeniem koncepcji kształcenia na tym kierunku „jest

wykształcenie absolwentów merytorycznie przygotowanych do podjęcia pracy w produkcji rolniczej, doradczej, w podmiotach państwowych, samorządowych i prywatnych realizujących zadania z zakresu rolnictwa”. Takie założenie jest właściwe ponieważ zakreśla obszar uzyskiwanych przez absolwentów kompetencji w odniesieniu do potencjalnych miejsc pracy. **Misja i strategia ocenianej Jednostki są zbieżne ze strategią regionu, w którym rolnictwo jest traktowane priorytetowo, co podkreślił obecny na spotkaniu interesariuszy zewnętrznych z zespołem oceniającym PKA Marszałek Województwa Podlaskiego. Udział interesariuszy zewnętrznych/przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego w procesie doskonalenia koncepcji kształcenia opiera się na działaniach realizowanych wielotorowo. Po pierwsze, w ramach formalnych struktur: w WSA funkcjonuje powołana w 2011 roku Rada Ekspertów. Po drugie, poprzez system praktyk i kontaktów w ramach wspólnych przedsięwzięć następuje wymiana informacji, przepływ świadczeń i propozycji. Po trzecie, współpraca ma miejsce w drodze bieżących, ciągłych i intensywnych kontaktów o charakterze nieformalnym. Jak potwierdziły przeprowadzone przez Zespół Oceniający PKA w trakcie wizytacji rozmowy i obserwacje, w tym weryfikacja przełożonej dokumentacji, współpraca ma rzeczywisty a nie deklaracyjny, charakter.**

Uczelnia zatem realizuje cele polityki jakości oraz bardzo efektywnie rozwija różnorodne formy współpracy z otoczeniem społecznym i gospodarczym, co jest zgodne z wyznaczonymi celami strategii. Opracowana koncepcja kształcenia na kierunku uwzględnia również doświadczenia znanych polskich Uczelni kształcących na kierunku „rolnictwo”

W WSA kształcenie na kierunku „rolnictwo” jest prowadzone od 20 lat. Stopniowo dostosowywano programy kształcenia na tym kierunku do potrzeb otoczenia gospodarczego i społecznego. Wyrazem tego są tworzone moduły kształcenia specjalnościowego, zorientowane na potrzeby tego otoczenia. Jednym z nich jest moduł dotyczący chowu i użytkowania bydła mlecznego, ponieważ region Podlasia wyróżnia się bardzo dobrze rozwiniętą produkcją i przetwórstwem mleka. Innym przykładem są moduły przygotowujące absolwentów do podejmowania pracy w instytucjach i firmach z otoczenia rolnictwa, takie jak ‘doradztwo rolne’, ‘agrobiznes’, ‘ochrona środowiska obszarów wiejskich’. Dalsze plany zakładają dostosowywanie zakładanych efektów kształcenia do potrzeb rynku pracy, korzystanie z wzorców i dobrych praktyk kształcenia, udział praktyków w procesie kształcenia. **pracodawcy i przedstawiciele władz lokalnych obecni na spotkaniu z Zespołem oceniającym PKA potwierdzili sukcesywne dostosowywanie kształcenia na kierunku do wymagań rynku pracy. Potrzeby studentów i otoczenia społeczno-gospodarczego są rozpoznawane dzięki działaniom formalnym (m.in. ankietyzacja studentów, konsultacje z Radą Ekspertów, monitorowanie losów absolwentów, śledzenie rejestrów Urzędu Pracy) oraz nieformalnych: informacje od studentów odbywających praktyki zawodowe, opinie pracodawców o praktykantach i absolwentach, uwagi zgłaszane przez praktyków prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku.**

Na spotkaniu z przedstawicielami otoczenia społeczno-gospodarczego zarówno pracodawcy, jak również pracownicy lokalnych urzędów podali liczne przykłady sugestii doskonalenia profilu kształcenia na ocenianym kierunku, co świadczy o dobrym rozpoznaniu potencjału Jednostki. **Jak potwierdzili przedstawiciele interesariuszy zewnętrznych do programu studiów już wprowadzono kilka przedmiotów i zagadnień na wniosek przedsiębiorców i przedstawicieli władz lokalnych (np. dot. technik hodowli bydła i pozyskiwania funduszy z UE). Prowadzone są również ciągle konsultacje nt. dalszej modyfikacji programu kształcenia pod kątem potrzeb lokalnego rynku pracy i w zgodzie ze zmieniającymi się uwarunkowaniami prawnymi i technologicznymi.** Można stwierdzić, że kształcenie na kierunku „rolnictwo” jest dobrze osadzone w regionie a plany jego rozwoju zorientowane na potrzeby gospodarki rolnej.

Uczelnia przyporządkowała oceniany kierunek do obszaru nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych oraz do dziedziny nauk rolniczych i dyscypliny naukowej agronomii. Jest to przyporządkowanie właściwe z punktu widzenia charakteru kierunku i zakresu treściowego programów kształcenia. Efekty kierunkowe studiów I stopnia odniesiono również do pełnego zakresu efektów prowadzących do uzyskania kompetencji inżynierskich określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie KRK dla Szkolnictwa Wyższego.

Do 2014 roku uczelnia prowadziła kształcenie na kierunku „rolnictwo” odpowiadające efektom określonym w Krajowych Ramach Kwalifikacji (KRK) dla profilu ogólnie akademickiego. Studia te

wygasają, ponieważ uchwałami senatu Uczelni z 18 grudnia 2014 r. zmieniono kształcenie na profil praktyczny i jednocześnie uchwalono zakładane efekty kształcenia, kierując się efektami określonymi w KRK dla tego profilu.

Kierunkowe efekty kształcenia dla studiów I⁰ i II⁰ o profilu ogólnie akademickim są spójne z wybranymi efektami odpowiednio pierwszego i drugiego stopnia kształcenia z obszaru nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych. Uwzględniają także prawidłowe odniesienie do wszystkich kompetencji inżynierskich określonych dla profilu ogólnie akademickiego. W opinii Zespołu PKA zdefiniowane przez Wydział efekty właściwie ujmują istotę kształcenia na wizytowanym kierunku, są zrozumiałe i pozwalają na stworzenie systemu ich weryfikacji w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Umożliwiają również w przypadku studiów I stopnia przygotowanie do prowadzenia badań. Obecnie zgodnie z programem kształcenia dla profilu ogólnie akademickiego prowadzony jest jedynie III rok studiów I stopnia. Ze względu na to, że Uczelnia obecnie przeszła na kształcenia o profilu praktycznym poniżej szczegółowo omówione zostaną efekty kształcenia dla profilu praktycznego.

Efekty kształcenia dla I⁰ studiów o profilu praktycznym

Zakładane kierunkowe efekty kształcenia dla studiów I⁰ obejmują 32 efekty w kategorii wiedzy, 33 w zakresie umiejętności i 10 w zakresie kompetencji społecznych. Te efekty kierunkowe są, z nielicznymi wyjątkami, odpowiednie dla kierunku studiów i znajdują odpowiedniki w efektach kierunkowych i inżynierskich określonych w KRK. To przyporządkowanie zakładanych efektów kierunkowych do efektów określonych w KRK jest na ogół poprawne, z nielicznymi tylko potknięciami. Na przykład efekt kierunkowy R1P_W13 odpowiada w KRK R1P_W10 a nie 08; efekt R1P_W23 odpowiada w KRK R1P_W02 a nie 01. Efekty są zwykle sformułowane krótko, rzeczowo i zakreślają wydzielony obszar wiedzy, umiejętności lub kompetencji do uzyskania przez absolwentów. Różnią się jednak znacznie obejmowanym zakresem przedmiotowo - treściowym. Niektóre z nich są niemal dokładnie przepisane z KRK, np. R1P_W05, R1P_W09, R1P_W11-13, R1P_U03, R1P_U05, R1P_U08, R1P_K01. Te i większość innych efektów została sformułowana prawidłowo. Niektóre jednak efekty kierunkowe są zbyt drobiazgowo, np. R1P_W20 „potrafi scharakteryzować zmiany liczebności populacji i zachodzące między nimi interakcje” lub R1P_U24 „Posiada umiejętność sporządzania roztworów” albo R1P_U28 „Prawidłowo prowadzi dokumentację”. Mogłyby być raczej efektami przedmiotowymi, a nie kierunkowymi. Dlatego możliwe, a nawet wskazane, jest połączenie niektórych efektów, np. R1P_W10 z R1P_W25; R1P_W26 z R1P_W27; R1P_U9 z R1P_U24 i R1P_U25.

Zbędne jako kierunkowe są efekty wiedzy (4 efekty) i umiejętności (3) dotyczące kultury fizycznej i sportu, natomiast efekt kompetencji społecznych R1P_K10 „Promuje społeczne i kulturowe znaczenie sportu i aktywności fizycznej oraz pielęgnuje własne upodobania z zakresu kultury fizycznej”, można uznać za właściwy, mieszczący się w efekcie KRK R1P_K02.

Wśród 33 zakładanych efektów w zakresie umiejętności przynajmniej 25 dobrze określa zawodowy charakter studiów i te kwalifikacje praktyczne, które są niezbędne dla absolwenta gospodarującego rolniczo lub pracującego w środowisku wiejskim i otoczeniu rolnictwa. Uwzględniają też te obszary wiedzy ogólnej lub podstawowej, które pozwalają podejmować kształcenie na studiach II⁰.

W efektach kształcenia ocenianego kierunku uwzględniono także prawidłowe odniesienie do wszystkich kompetencji inżynierskich określonych w KRK dla profilu praktycznego.

Efekty kształcenia dla II⁰ studiów o profilu praktycznym

Zakładane kierunkowe efekty kształcenia dla studiów II⁰ obejmują 22 efekty w kategorii wiedzy, 16 w zakresie umiejętności i 17 w zakresie kompetencji społecznych. Niemal wszystkie te efekty zostały sformułowane bardzo dobrze, w sposób krótki, konkretny, zrozumiały. Większość z nich daje się weryfikować podczas studiów, ale niektóre mogą się ujawnić dopiero podczas pracy zawodowej absolwenta. Takimi trudno weryfikowalnymi podczas studiów są np. R2P_U09 „Monitoruje efekty podejmowanych działań, w tym ich oryginalność”; R2P_K15 „Potrafi elastycznie reagować na zmiany w otoczeniu i wykorzystywać pojawiające się szanse”; R2P_K16 „Aktywizuje lokalne społeczności” (dodatkowo efekt ten powinien być sformułowany „Potrafi aktywizować lokalne społeczności”). Część efektów jest ujęta jako pogłębienie lub rozszerzenie wiedzy określonej w efektach dla I⁰ kształcenia (np. R2P_W01, R2P_W10, R2P_W10, R2P_W18, R2P_U11, R2P_U14, R2P_K01). Większość natomiast efektów nie pokrywa się z efektami dla I⁰ kształcenia, albo tylko jest z nimi tylko częściowo zbieżna. To stanowi o pewnym stopniu odrębności i tożsamości studiów II⁰ w

porównaniu z I⁰ kształcenia.

Wspólną cechą efektów kształcenia na obu poziomach jest przeważający w nich udział efektów o charakterze zawodowo – praktycznym, w tym zwłaszcza odnoszących się do produkcji rolnej i środowiska przyrodniczego. Efekty natomiast dla II⁰ wyróżnia zwłaszcza wiedza i umiejętności w zakresie metod naukowych badań rolniczych oraz postrzegania różnych zjawisk i procesów w szerszym kontekście uwarunkowań przyrodniczych i społecznych. Stąd m.in. z efektów w zakresie kompetencji społecznych można odczytać dążność do kształtowania aktywnych postaw absolwentów, aby mogli oni być liderami w środowisku wiejskim. Takich liderów potrzebuje polska wieś.

Kierunkowe efekty kształcenia mają swoje odzwierciedlenie w efektach formułowanych dla poszczególnych przedmiotów kształcenia. Te efekty przedmiotowe są w zdecydowanej większości zgodne z efektami zakładanymi dla kierunku studiów, stanowią ich uszczegółowienie, a nierzadko rozszerzenie. Ta opinia dotyczy zarówno efektów dla I jak i II⁰ kształcenia.

Stwierdzono, iż studenci mają dostęp do efektów kształcenia kierunku. Dostępne one są na stronie internetowej Wydziału Rolniczo-Ekonomicznego. Podczas spotkania z Zespołem Oceniającym PKA studenci ocenili, iż efekty kształcenia zostały sformułowane w sposób zrozumiały dla nich a przydział punktów ECTS jest adekwatny do nakładu samodzielnej pracy studenta. W opinii studentów oraz Zespołu Oceniającego PKA możliwa jest weryfikacja stopnia osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Proces kształcenia w odpowiedni sposób zorientowany jest na zdobywanie umiejętności praktycznych koniecznych w trakcie wykonywania zawodu. Uwzględniają także nabycie odpowiedniej wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych niezbędnych do kontynuacji dalszej edukacji.

Jednostka nie przygotowuje do wykonywania zawodu nauczyciela. Oceniany kierunek nie jest wymieniony w art. 9b i 9c ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

Program studiów kierunku „rolnictwo” na wygasającym profilu ogólnoakademickim jest w zasadzie powieleniem programu zaproponowanego przez obowiązujące do 2012 roku standardy kształcenia. Zdecydowana większość przedmiotów programu o profilu ogólnoakademickim, szczególnie podstawowych i kierunkowych funkcjonuje w programie studiów o profilu praktycznym. Szczegółowej ocenie zostaną zatem poddane programy studiów kierunku „rolnictwo”, o profilu praktycznym, na obu poziomach kształcenia. Zostały one przyjęte uchwałą Rady Wydziału Rolniczo – Ekonomicznego WSA z 7.06.2015 r. Te programy są identyczne dla studiów stacjonarnych i niestacjonarnych, a różnią się tylko wymiarem zajęć z udziałem nauczyciela.

Ocena programu na I⁰ kształcenia

Program obejmuje 7 przedmiotów kształcenia ogólnego, 8 przedmiotów podstawowych dla kierunku, 19 przedmiotów kierunkowych, po 13 przedmiotów dla każdego modułu specjalnościowego oraz seminarium dyplomowe i praktykę zawodową. W zakresie kształcenia specjalnościowego program opracowano aż dla 6 specjalności (agrobiznes; agroturystyka; doradztwo rolne; nowoczesne technologie w użytkowaniu mlecznym bydła; ochrona środowiska obszarów wiejskich; odnawialne źródła energii i gospodarka odpadami).

Dobór treści programowych można ocenić na podstawie doboru przedmiotów kształcenia i sylabusów dla tych przedmiotów. Ten dobór przedmiotów kształcenia ogólnego, podstawowego i kierunkowego należy ocenić jako **zdecydowanie właściwy dla kierunku studiów i zakładanych efektów kształcenia**. Właściwe są też zwykle treści przedmiotów zawarte w sylabusach. Sylabusy, są opracowane na ogół starannie, według jednego schematu, ale z różnym stopniem dokładności lub zawartości treści przedmiotu. W każdym przedmiocie określono zakładane efekty i ich odniesienie do efektów kierunkowych. Nie zawsze jednak to odniesienie jest uzasadnione treściami kształcenia w danym przedmiocie. Matryca pokrycia efektów kierunkowych wskazuje, że osiągnięcie każdego z efektów jest możliwe. Jednak ta matryca jest wykonana niezbyt starannie, ponieważ dość mechanicznie przeniesiono do niej deklaracje efektów wskazywanych w przedmiotach, także odniesienia wadliwe. Nie wskazano też w jakim stopniu dany efekt ma być osiągnięty w poszczególnych przedmiotach. Stąd niekiedy dany efekt ma być osiągnięty częściowo w bardzo licznych przedmiotach. Na przykład efekt R1P_W01 „ma wiedzę z zakresu nauk podstawowych w tym botaniki, chemii, biochemii z elementami nauk pokrewnych niezbędną dla zrozumienia procesów zachodzących w środowisku przyrodniczym i w rolnictwie” ma być osiągnięty aż w 17 - 20

przedmiotach, w tym 6 podstawowych, 9 kierunkowych oraz 2 – 5 specjalnościowych (zależnie od modułu). Jednak w przypadku takich przedmiotów jak „Informacja gospodarcza”, „Systemy utrzymania bydła”, „Ekonomika produkcji mleka”, „Technologie utylizacji odpadów” czy „Techniki ochrony roślin” brak treści zbieżnych z tym efektem kształcenia. Pomimo tych drobnych mankamentów program kształcenia pozwala w pełni osiągać zakładane efekty kształcenia kierunkowego. Treści kształcenia zawodowo – praktycznego ujęte w sylabusach przedmiotów wskazują, że uwzględniana jest współczesna wiedza praktyczna z jej podbudową teoretyczną. Świadczy o tym także m.in. wskazywana literatura do poszczególnych przedmiotów.

Ocena programu na II⁰ kształcenia

Program obejmuje 6 przedmiotów podstawowych dla kierunku, 9 przedmiotów kierunkowych, po 5 przedmiotów dla każdego modułu specjalnościowego oraz seminarium dyplomowe i praktykę zawodową. W zakresie kształcenia specjalnościowego program opracowano dla 4 oferowanych specjalności (ekonomika rolnictwa; doradztwo rolne; informatyka w agrobiznesie; zarządzanie jakością w agrobiznesie). Dobór przedmiotów i praktyka zawodowa wskazują na przeważający zawodowo - praktyczny charakter kształcenia. Ten program poszerza i/lub pogłębia treści programu dla I⁰ kształcenia i uzupełnia go o nowe treści, właściwe dla studiów II⁰ tego kierunku. W nazwach i treściach niektórych przedmiotów zauważa się, że twórcy programu korzystali z obowiązującego do 2012 roku standardu kształcenia dla studiów II⁰ kierunku „rolnictwo”. Taka zbieżność ze standardem dotyczy na przykład przedmiotów: „Ekofilozofia”, „Agrofizyka”, „Analizy instrumentalne”, „Agrobiotechnologie”, „Metody badań rolniczych”, „Postęp biologiczny”, „Kształtowanie środowiska rolniczego”. Te uwspółcześnione przedmioty, a także pozostałe, są wielce właściwe dla tego poziomu kształcenia na kierunku ‘rolnictwo’. W zdecydowanej większości nie powtarzają treści przewidzianych dla I⁰ kształcenia, a stanowią ich rozwinięcie i wyraźne uzupełnienie. Należy zauważyć, że w programie II⁰ uwzględniono też „Język obcy” i „Wychowanie fizyczne”. W całości ten program dobrze wpisuje się w osiąganie zakładanych efektów kształcenia kierunkowego II⁰. Potwierdzenie tego można znaleźć w macierzy pokrycia poszczególnych efektów.

Programy studiów na obu poziomach kształcenia odpowiadają potrzebom rynku pracy. Uczelnia akcentuje swój regionalny zasięg oddziaływania i funkcjonowanie w regionie o dużym znaczeniu rolnictwa w jego gospodarce. Dlatego studia I⁰ przygotowują absolwentów głównie do prowadzenia gospodarstw rolnych w różnych uwarunkowaniach – przyrodniczych, technologiczno - produkcyjnych, ekonomicznych, społecznych. Jest to właściwe ponieważ ponad 80% studentów kierunku w WSA wywodzi się ze środowiska wiejskiego i prowadzą oni, z rodzicami lub samodzielnie, gospodarstwo rolne. To gospodarstwo jest, lub będzie, ich miejscem pracy zawodowej. Można przypuszczać, że naturalne zainteresowanie tych studentów wiedzą i umiejętnościami praktycznymi oddziałuje na treści programowe studiów. Program studiów II⁰ wzbogaca wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne, stwarzając absolwentom szanse zatrudnienia w podmiotach i instytucjach działających w otoczeniu i/lub na rzecz rolnictwa. Toteż z informacji Powiatowego Urzędu Pracy w Łomży wynika, że dotychczas rejestrowanie się absolwentów kierunku jako bezrobotnych jest sporadyczne.

Program studiów wizytowanego kierunku został opracowany w ścisłym związku z potrzebami rynku pracy. Potwierdzają to gromadzone przez ocenianą Jednostkę wyniki badań ankietowych przeprowadzanych wśród absolwentów kierunku „rolnictwo” i dotyczących przydatności umiejętności zdobytych w trakcie studiów. Jak zgodnie stwierdzili studenci (głównie studiów niestacjonarnych, w zdecydowanej większości pracujący w gospodarstwach rolnych, jak również w przedsiębiorstwach związanych z rolnictwem) na spotkaniu z ekspertami PKA w trakcie wizytacji, treści programowe są bardzo przydatne w ich pracy zawodowej. Pracodawcy współpracujący z ocenianą jednostką zwracali uwagę na dobre przygotowanie zawodowe absolwentów i deklarowali gotowość zatrudniania absolwentów.

W realizacji programu studiów są stosowane różne formy dydaktyczne – wykład; ćwiczenia - audytoryjne, laboratoryjne, projektowe, terenowe; wycieczki zawodowe; seminaria; konsultacje; praktyka zawodowa, jak również metody dydaktyczne m.in. takie jak: grupowe gry negocjacyjne; analiza przypadków. Formy i metody są dostosowane do charakteru przedmiotu. Część wykładów i ćwiczeń audytoryjnych jest prowadzona w formie konwersatoryjnej, co też obserwowano w trakcie wizytacji, podczas hospitacji niektórych zajęć. Jest to jedna z form aktywizacji studentów, którzy mają

sposobność wypowiedzania się i zadawania pytań nauczycielowi. Aktywizujący charakter mają też niektóre inne metody dydaktyczne. Wśród nich zwraca uwagę projektowy charakter ćwiczeń w dość licznych przedmiotach. Należy to uznać za wielce właściwe, ponieważ projektowanie jest jedną z podstawowych umiejętności inżynierskich. Od studenta wymaga umiejętności korzystania z istniejącej wiedzy, pomysłowości, kreatywności i zwykle dużego nakładu pracy własnej lub współdziałania w zespole.

Kompleksowość i różnorodność metod kształcenia na ocenianym kierunku daje studentom możliwość osiągnięcia przez studentów efektów kształcenia niezbędnych na rynku pracy w zakresie zastosowań wiedzy w praktyce oraz umiejętności praktycznych odpowiadających działalności zawodowej dla ocenianego kierunku oraz kompetencji społecznych wymaganych na rynku pracy. W szczególności, Jednostka włączyła do programu kształcenia zajęcia terenowe (wizyty w gospodarstwach rolnych i przedsiębiorstwach zaopatrzenia (np. producenci nawozów) i przetwórstwa rolno-spożywczego (PEPEES), instytutach badawczych (Instytut Nasiennictwa) i agencjach rządowych pracujących na potrzeby rolnictwa (ARiMR)] organizowane w znacznym wymiarze dla studentów I i II stopnia kształcenia. Zajęcia terenowe są finansowane z budżetu WSA przy znaczącym wsparciu przedsiębiorców i są doceniane przez studentów, jako ważne narzędzie wzbogacania umiejętności praktycznych.

Podczas spotkania z Zespołem PKA studenci pozytywnie ocenili wszystkie metody kształcenia. W ich opinii każda z tych form wymaga od nich nakładu samodzielnej pracy. Zajęcia, szczególnie laboratoryjne i ćwiczenia praktyczne mogą być realizowane również w grupach w których znajdują się osoby z niepełnosprawnościami. Stanowiska laboratoryjne są przygotowane w taki sposób aby nie tworzyły barier dla osób niepełnosprawnych.

W całym planie studiów stacjonarnych I^o na własną pracę samokształceniową studenta przewidziano 50% całkowitego nakładu pracy, a na studiach niestacjonarnych ponad 60%. Jest to możliwe uwzględniając stawiane studentom zadania, wskazywaną literaturę i dość duże zbiory uczelnianej biblioteki dla tego kierunku studiów. Stosowane różnorodne metody dydaktyczne sprzyjają uzyskaniu przez studentów zakładanych efektów kształcenia, zwłaszcza w zakresie umiejętności praktycznych i kompetencji społecznych. W czasie hospitacji 7. zajęć prowadzonych na kierunku stwierdzono, że nauczyciele akademicy byli dobrze przygotowani, metody dydaktyczne dobrano prawidłowo, a sale były bardzo dobrze przygotowane i wyposażone.

Studia na I^o kształcenia trwają 7 semestrów, a na II° 3 semestry. Niezależnie od realizowanej specjalności nakład pracy niezbędny do uzyskania pełnych kwalifikacji I i II stopnia został wyceniony odpowiednio na 211 i 92 pkt ECTS. Czas trwania studiów jest odpowiedni, pozwalający zrealizować programy kształcenia na tych poziomach i osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia. Taki, jak w WSA, czas trwania kształcenia występuje także w innych uczelniach prowadzących analogiczny kierunek studiów.

Stosowany w programach system punktacji ECTS jest zgodny z wymaganiami krajowego systemu akumulacji punktów oraz obowiązujących przepisów prawa. Zostały określone liczby godzin zajęć z udziałem nauczyciela oraz samokształceniowej pracy własnej studenta dla przedmiotów kształcenia, i te liczby godzin stanowią podstawę do wyznaczenia odpowiedniej liczby punktów ECTS. Przyjęto, że nakładowi 25 godzin pracy studenta odpowiada 1 ECTS. Według takich założeń przypisano poszczególnym przedmiotom, na ogół w sposób właściwy, 1 - 6 punktów ECTS. Na studiach I stopnia (stacjonarne i niestacjonarne) za zajęcia wymagające bezpośredniego udziału nauczyciela student otrzymuje 109 punktów ECTS (52%), za zajęcia z zakresu nauk podstawowych 37 pkt (18%), za zajęcia z obszarów nauk humanistycznych i nauk społecznych około 6 pkt ECTS, za realizację zajęć z języka obcego 12 pkt, a z wf 2 pkt ECTS. Natomiast na studiach II stopnia prowadzonych w systemie tylko studiów niestacjonarnych podane wyżej wskaźniki kształtują się na poziomie: 31 pkt ECTS (34%), 17 pkt (19%), 5 pkt (6%), 2 pkt (2%) i 1 pkt (1%) Program studiów I stopnia przewiduje także realizację zajęć ogólnouczelnianych w wymiarze 14 pkt ECTS. Praktyce zawodowej na I^o kształcenia przypisano 18 ECTS, a na II° - 16 ECTS. Całości studiów I^o odpowiada 211 ECTS, a studiów II° 92 ECTS. Zdecydowana większość programu kształcenia, na obu poziomach, ma charakter zawodowo – praktyczny. Dlatego, uwzględniając wymiar ćwiczeń laboratoryjnych, projektowych, terenowych, audytoryjnych, większości wykładów w przedmiotach zawodowych i

praktyk zawodowych, udział zajęć związanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym wynosi około 65% ogólnej liczby punktów ECTS w programie I⁰ kształcenia i ponad 70% w programie II⁰.

Oferowane dość liczne moduły specjalnościowe oraz przedmioty do wyboru stwarzają studentowi szansę częściowego doboru treści kształcenia do jego zainteresowań. Na studiach I-go stopnia specjalność realizowana jest w dwa semestry (semestr 6 i 7) a na studiach II-go stopnia jeden semestr. Możliwość wyboru specjalności jednak nie jest pełna, z uwagi na małą liczbę studentów na poszczególnych latach studiów. Aktualnie roczniki studiów stacjonarnych liczą 14 – 25 studentów, a niestacjonarnych 41 – 81 studentów. To sprawia, że spośród oferowanych specjalności uruchamiane jest nie więcej niż dwie lub trzy. Pomimo tego studenci podczas spotkania z Zespołem Oceniającym PKA pozytywnie ocenili ofertę w tym zakresie w kontekście możliwości indywidualizacji procesu kształcenia zgodnie ze swoimi zainteresowaniami zawodowymi. Student ma także możliwość wyboru elektywów, przedmiotów humanistycznych, seminarium dyplomowego, tematu wykonywanej pracy dyplomowej. Uczelnia w raporcie samooceny określa udział treści do wyboru przez studenta na ponad 40% ogólnej liczby ECTS dla programu studiów każdego poziomu kształcenia, zaliczając do tych treści m.in. przygotowanie do egzaminu dyplomowego i miejsca odbywania praktyki. Uwzględniając rzeczywistą możliwość elastyczności w doborze treści kształcenia przez studentów ten udział punktów ECTS jest mniejszy, ale nie mniejszy niż 30% ogólnej liczby ECTS, więc spełniony jest wymóg prawny w tym zakresie.

W realizacji procesu dydaktycznego stosowane są różne formy zajęć jak wspomniane w 1.5.3, np. wykłady; ćwiczenia - audytoryjne, laboratoryjne, projektowe, terenowe; wycieczki zawodowe, zajęcia terenowe. Grupy studentów w ćwiczeniach audytoryjnych, terenowych i laboratoryjnych liczą od kilkunastu do 30 osób. O ile ta liczba jest właściwa dla ćwiczeń audytoryjnych i terenowych, to grupy laboratoryjne są niekiedy zbyt liczne, po uwzględnieniu możliwości czynnościowego wykonywania przez studentów zadań, w posiadanych przez uczelnię pracowniach laboratoryjnych. Mniej liczne są grupy seminaryjne (do 15 osób), co umożliwiła prowadzenie dyskusji i aktywizację studentów.

Wśród rodzajów form dydaktycznych udział wykładów jest względnie nieduży. Stanowią one około 21 - 27% ogólnej liczby godzin zajęć z udziałem nauczyciela (patrz poniższa tabela). Liczba godzin zajęć o charakterze ćwiczeniowym i ich udział na studiach stacjonarnych I⁰ oraz na studiach niestacjonarnych II⁰ są stosunkowo duże i pozwalają studentom nabyć stosownych umiejętności praktycznych. Na studiach natomiast niestacjonarnych I⁰ wymiar zajęć ćwiczeniowych jest o połowę mniejszy niż na stacjonarnych i należy uznać, że nieco za mały. Wśród form dydaktycznych duży, wręcz nadmierny, jest udział konsultacji (por. poniższa tabela). Ich udział na studiach stacjonarnych I⁰ wynosi około 25% liczby godzin zajęć z udziałem nauczyciela, a na studiach niestacjonarnych aż około 35%. Wprowadzenie te konsultacje mogą świadczyć o kierowaniu przez nauczycieli pracą samokształceniową studentów, ale ich realizacja silnie zależy od stopnia zainteresowania studentów konsultacjami. Jest to trudne do ustalenia.

Struktura zajęć realizowanych z udziałem nauczyciela

Rodzaj zajęć	Studia I ⁰				Studia II ^{0*}	
	stacjonarne		niestacjonarne		niestacjonarne	
	liczba godzin	%	liczba godzin	%	liczba godzin	%
wykłady	560	21,1	560	27,6	210	27,3
ćwiczenia	1410	53,0	750	36,9	360	46,8
konsultacje	690	25,9	720	35,5	200	26,0
razem	2660	100	2030	100	770	100

*studia stacjonarne II⁰ nie były dotychczas prowadzone

Uzupełnieniem powyższych form dydaktycznych na kierunku studiów jest możliwość uczestnictwa studentów w studenckich kołach naukowych, wycieczkach zawodowych, wystawach i targach rolniczych. Uczelnia gromadzi dokumentację potwierdzającą organizowanie i efekty tych form wzbogacania studentów w wiedzę zawodową. Innym rodzajem wspomagania procesu dydaktycznego

są materiały dydaktyczne zamieszczone na platformie internetowej uczelni, choć uczelnia nie prowadzi kształcenia na odległość w szerszym zakresie.

Organizacja procesu dydaktycznego, pod względem jego planowania, realizacji i informacji jest na ogół poprawna. Z dydaktycznego jednak punktu widzenia niewłaściwą są zdarzające się przypadki realizacji zablokowanych zajęć (zwłaszcza wykładowych i ćwiczeń audytoryjnych) danego przedmiotu w ciągu kilkugodzinne, zwłaszcza z tym samym nauczycielem.

Uczelnia dysponuje dostateczną infrastrukturą do prowadzenia zajęć dydaktycznych. Toteż zajęcia o charakterze laboratoryjnym są realizowane w pracowniach laboratoryjnych posiadających niezbędne wyposażenie do wykonywania przez studentów zadań czynnościowych. Ćwiczenia audytoryjne są prowadzone w funkcjonalnych salach, mieszczących po około 30 studentów. Bazę ćwiczeniową – pogładową uzupełnia częściowo niewielkie pole demonstracyjno – doświadczalne znajdujące się w pobliżu uczelni. Na ocenianym kierunku nie prowadzi się kształcenia z wykorzystaniem metod i technik na odległość (e-learning lub blended-learning),

Na podstawie krótkich hospitaacji zajęć prowadzonych na studiach niestacjonarnych ocenianego kierunku studiów, podczas wizytacji, można stwierdzić, że te zajęcia są prowadzone na ogół poprawnie pod względem merytorycznym i metodycznym.

Studenci wskazali, iż organizacja zajęć sprzyja osiągnięciu zakładanych efektów kształcenia. Na ocenę tę składa się liczebność grup, która jest zdaniem studentów optymalna, odpowiednie formy prowadzenia zajęć oraz infrastruktura jednostki. Poprzez dostosowanie liczebności grup do miejsc w salach i możliwości dydaktycznych nauczyciela akademickiego studenci czują się stale przygotowani do prowadzenia działalności praktycznej. Ze względu na odpowiednio dostosowaną na ogół infrastrukturę nie ma żadnych problemów przy angażowaniu studentów z niepełnosprawnościami w zajęcia.

W programie studiów I jak i II⁰ kształcenia przewidziano praktyki zawodowe w wymiarze po 12 tygodni (po około 480 godzin). Ten wymiar praktyk można uznać za dostateczny. Uczelnia określiła efekty kierunkowe do uzyskania przez studentów podczas realizacji praktyk zawodowych. W przypadku studiów I⁰ są to 3 efekty w zakresie wiedzy (R1P_W04, W05, W12), 5 efektów w zakresie umiejętności (R1P_U10 – U12, U15, U28) i 2 efekty w zakresie kompetencji społecznych (R1P_K02, K06). Praktykę zawodową na tym stopniu kształcenia studenci odbywają w gospodarstwach rolnych. Uczelnia dysponuje długą listą kilkudziesięciu takich gospodarstw. W szczegółowym programie tej praktyki określono szeroki zakres wiedzy, umiejętności i kompetencji jakie są zarazem zadaniami do opanowania podczas praktyki. Obejmuje on niemal wszystkie aspekty funkcjonowania gospodarstwa rolnego (przyrodnicze, technologiczno – produkcyjne, organizacyjne, ekonomiczne) w tym te, które odnoszą się do produkcji roślinnej i zwierzęcej. O ile zakładane efekty, program i miejsca praktyk należy uznać za właściwe, to można dostrzec mankamenty w realizacji. Otóż studenci mają możliwość wskazania wybranego przez nich gospodarstwa, ale duża ich część wybiera własne gospodarstwa rodzinne i tam odbywa praktykę. Taki student w istocie pracuje we własnym gospodarstwie, nie poszerzając wiedzy o funkcjonowaniu innych gospodarstw. Uczelnia nadzoruje przebieg praktyki jedynie telefonicznie sprawdzając obecność studenta w gospodarstwie czy instytucji. Weryfikacja osiągniętych efektów podczas praktyki opiera się na przedkładanej przez studenta dokumentacji przebiegu praktyki i sprawozdania oraz opinii właściciela gospodarstwa.

Dla praktyki odbywanej na studiach II⁰ sformułowano efekty do osiągnięcia i przypisano je do jednego efektu kierunkowego w zakresie wiedzy (R2P_W22), 3 efektów w zakresie umiejętności (R2P_U13 – U14, U16) oraz 5 efektów w zakresie kompetencji społecznych (R2P_K01, K04, K10, K12, K17). W programie tej praktyki określono 6 zadań do poznania lub opanowania podczas praktyki. Praktykę na II⁰ kształcenia odbywają studenci w przedsiębiorstwach produkcyjnych lub instytucjach z otoczenia rolnictwa. Uczelnia przedłożyła listę licznych takich podmiotów, a z większością ma zawarte wieloletnie umowy. Weryfikacja osiągniętych efektów odbywa się tak jak w przypadku praktyki na I⁰ studiów.

Generalnie dobór miejsc praktyk można uznać za właściwy, a ich liczba jest wystarczająca. Lista gospodarstw rolnych w których studenci odbywają praktyki została dołączona do raportu samooceny jednostki. Praktyki są również realizowane w przedsiębiorstwach pracujących na potrzeby rolnictwa, w zakładach przetwórstwa rolno-spożywczego, agencjach rządowych i samorządowych związanych z rolnictwem. Część praktyk zawodowych odbywa się u pracodawców zagranicznych (w Wielkiej

Brytanii, Norwegii, Holandii, Irlandii i we Włoszech) Studenci ocenianej jednostki odbywają praktyki w ośrodkach zagranicznych, w tym „G's Fresh” (Wielka Brytania, ok. 60 studentów), Program Atlantis (Norwegia, 5-10 osób), Teagasc (Irlandia, ok. 10 osób). Prowadzone są prace również nad współpracą w dziedzinie praktyk z ośrodkami w Stanach Zjednoczonych. Praktyki są realizowane zgodnie z branżą odpowiadającą zakresowi działalności zawodowej właściwej dla ocenianego kierunku. W trakcie wizytacji nie stwierdzono przypadków nieodpowiedniego miejsca doboru praktyk do profilu studiów. Organizację praktyk studenci podczas spotkania z Zespołem Oceniającym PKA ocenili pozytywnie i nie wnieśli w tej kwestii uwag. Mile widziane z punktu widzenia studentów byłoby gdyby praktykę 12- to tygodniowa można było podzielić na dwie po np. 6 tygodni realizowane po ukończeniu kolejnych lat studiów.

Stopień umiędzynarodowienia kształcenia na ocenianym kierunku jest znikomy. Nie są prowadzone zajęcia w językach obcych. Jedynie niektórzy studenci kierunku odbywali w ostatnich latach praktyki za granicą, a na kierunku w WSA studiuje obecnie 3 studentów zagranicznych polskiego pochodzenia. W programie studiów przewidziano naukę języka obcego. Do wyboru studenci mają lektoraty z języka angielskiego i rosyjskiego. Języki te prowadzone są na poziomie B2. Jakość prowadzonych lektoratów studenci ocenili pozytywnie.

Senat uczelni corocznie uchwała zasady i tryb rekrutacji na studia I i II⁰. W uchwale na rok akademicki 2015/2016 określono terminy rekrutacji, wymagane dokumenty oraz warunki przyjęcia na studia. Warunkami przyjęcia na studia I⁰ jest złożenie wymaganych dokumentów (w tym zwłaszcza świadectwa maturalnego) w obowiązujących terminach, a kandydaci są przyjmowani bez egzaminów wstępnych. Podobnie dotyczy to rekrutacji na studia II⁰. Przyjmowani są wszyscy, którzy złożą wymagane dokumenty, w tym odpis dyplomu ukończenia studiów I⁰, niezależnie od kierunku ukończonych studiów I⁰. **Brak jest więc selekcji kandydatów na studia.** Przyjmowanie na studia I⁰ wszystkich chętnych wynika ze stosunkowo małej liczby kandydatów i chęci utrzymania kształcenia na kierunku.

Wątpliwości budzi natomiast możliwość studiowania na studiach II⁰ osób, które ukończyły studia I⁰ na kierunkach merytoryczne odległych od rolnictwa (np. humanistycznych lub społecznych), bez sprawdzenia ich wiedzy w zakresie zbieżnym lub związanym z rolnictwem. Wprawdzie przepisy obowiązującego prawa nie ograniczają możliwości podjęcia studiów II⁰ każdemu kto ukończył studia I⁰, jednak uczelnia dbając o rzeczywiste kwalifikacje zawodowe absolwentów II⁰ o profilu praktycznym, potwierdzone dyplomem magistra rolnictwa, powinna sprawdzać przygotowanie kandydatów do tych studiów, albo wprowadzić na II⁰ przedmioty uzupełniające dla studentów nie mających takiego przygotowania. Należy zauważyć, że efekty kształcenia określone w KRK dla studiów II⁰ z obszaru wiedzy rolniczej są często formułowane jako „ma rozszerzoną wiedzę...” lub „ma pogłębioną umiejętność...”. Poszerzać lub pogłębiać można wiedzę już posiadaną, w szczególności zawodową. Proces rekrutacyjny na studia ocenianego kierunku jest jawny, przejrzysty i zapewnia kandydatom równe szanse w podjęciu kształcenia na ocenianym kierunku.

W opinii ZO PKA oraz studentów liczba przyjmowanych kandydatów na studia umożliwia właściwą realizację procesu kształcenia

Senat uczelni uchwalił w 2015 roku „Regulamin potwierdzania efektów uczenia się”. Zawarto w nim zasady i procedurę potwierdzania efektów uzyskanych poza systemem studiów w odniesieniu do kandydatów na studia I i II⁰. W ślad za tym dla kierunku „rolnictwo” powołano 4 osobową komisję weryfikującą efekty uczenia się i komisję odwoławczą. W regulaminie przyjęto, że w wyniku potwierdzenia/uznania efektów uczenia się studentowi można zaliczyć, w trakcie studiów, nie więcej niż 50% punktów ECTS przypisanych do danego programu kształcenia. Przyjęte w regulaminie zasady i procedury można uznać za właściwe. Dotychczas jednak potwierdzanie tych efektów nie było stosowane i ma być wdrożone od rekrutacji na rok 2016/2017, po uzyskaniu pozytywnej opinii PKA dotyczącej jakości kształcenia na kierunku „rolnictwo”.

Sprawdzanie stopnia uzyskania poszczególnych efektów przez studentów, na obu poziomach kształcenia, jest dokonywane w ramach poszczególnych przedmiotów. Karty przedmiotów (sylabusy) zawierają informacje o metodach oceniania stopnia uzyskania efektów przewidzianych dla przedmiotu. Wymienia się wśród nich oceniane: kolokwium, test, sprawdzian, sprawozdanie, referat,

prezentację, pracę semestralną, projekt, zaangażowanie podczas zajęć, udział w dyskusji, egzamin. Zdecydowana większość tych sposobów oceny ma formę pisemną. Zaletą tej formy jest dokumentowanie osiągnięć studentów, możliwość sprawdzania obiektywności i porównywalności ocen. Jednak w przypadku niektórych efektów, zwłaszcza w zakresie umiejętności i kompetencji społecznych, większe możliwości sprawdzania stopnia ich osiągnięcia stwarza forma ustna. Pozwala ona, lepiej niż pisemna, oceniać poziom intelektualny studenta, jego umiejętność postrzegania zjawisk i procesów w całej ich złożoności i uwarunkowaniach, przyczynowo – skutkowego ujmowania i rozumienia zjawisk przyrodniczych, produkcyjnych i społecznych. Takie umiejętności są niezwykle ważne dla absolwentów kierunku „rolnictwo”, więc ustne sprawdzanie osiągania niektórych efektów powinno być stosowane częściej niż dotychczas. Pomimo tej sugestii sposoby oceny efektów uzyskiwanych w poszczególnych przedmiotach można uznać za poprawne. Brak natomiast całościowej oceny osiągania danego efektu kierunkowego w toku studiów, a uzyskiwanego częściowo w różnych przedmiotach. Tę rolę pełnią jedynie prace dyplomowe i egzaminy dyplomowe.

Zespołowi Oceniającemu przedłożono dużą liczbę prac etapowych studentów. Ocenie poddano losowo wybrane prace etapowe z kilku przedmiotów. Oceniane prace dokumentują osiąganie etapowych efektów kształcenia. Są prawidłowo dokumentowane i gromadzone. Prace są prawidłowo oceniane, z wykorzystaniem pełnej skali ocen. Dokumentacja ta wskazuje, że główny nacisk położony jest na sprawdzanie wiedzy, a w mniejszym zakresie sprawdzane są kompetencje społeczne.

Spośród wybranych losowo prac dyplomowych ocenie poddano 15 prac, w tym: 9 prac magisterskich i 6 prac inżynierskich. Wszystkie prace poddane ocenie mieściły się tematycznie w obszarze nauk właściwym dla kierunku studiów „rolnictwo”. Większość z nich tematycznie związana jest bezpośrednio z dyscypliną agronomii. Prace inżynierskie w większości mają charakter ekspertyzy inżynierskiej, rzadziej projektu. Prace magisterskie mają charakter eksperymentalny, właściwy dla prac magisterskich. Wykorzystano w nich materiały pochodzące z badań i obserwacji, własnych, badań ankietowych lub dane pozyskane z instytucji zewnętrznych. Prace opracowane są na różnym poziomie, ale w większości przypadków można je ocenić jako dobre lub bardzo dobre.

Ocena prac inżynierskich i magisterskich, dokonywana jest przez opiekuna oraz recenzenta i w większości przypadków odzwierciedla poziom oraz wartość merytoryczną ocenianych prac. Na egzaminach dyplomowych student odpowiada na ogół na 3 różne pytania o tematyce mieszczącej się w zakresie dyscypliny agronomii, które losuje spośród 107 zagadnień wiedzy kierunkowej. Doraźnie powoływane komisje egzaminacyjne na egzaminach dyplomowych wykorzystują skalę ocen określoną w Regulaminie Studiów.

3. Uzasadnienie

- Uczelnia sformułowała koncepcję kształcenia na kierunku „rolnictwo” i jest ona zgodna z misją i strategią rozwoju WSA w Łomży i Wydziału Rolniczo – Ekonomicznego. Akcentuje w niej dążenie do sukcesywnego podnoszenia jakości kształcenia i jego dostosowywanie do potrzeb rynku pracy dla absolwentów. Już obecnie kształcenie na tym kierunku jest dobrze osadzone w regionie i zorientowane na potrzeby jego gospodarki rolnej.
- Uczelnia przyporządkowała oceniany kierunek do obszaru nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych oraz do dziedziny nauk rolniczych i dyscypliny naukowej ‘agronomia’. Jest to przyporządkowanie właściwe z punktu widzenia opracowanej koncepcji kształcenia, charakteru kierunku i zakresu treściowego programów kształcenia.
- Zakładane kierunkowe efekty kształcenia, dla studiów I^o jak i II°, są odpowiednie dla kierunku studiów i znajdują odniesienia do efektów obszarowych i inżynierskich określonych w KRK i dla praktycznego profilu kształcenia. Efekty te są weryfikowalne.
- Programy kształcenia, na obu poziomach, pozwalają osiągać zakładane efekty, a dobór przedmiotów i treści kształcenia należy ocenić jako zdecydowanie właściwy dla kierunku studiów i zakładanych efektów kształcenia. Czas trwania studiów pozwala zrealizować ich program. W realizacji programu studiów są stosowane różne metody dydaktyczne, właściwe dla danego przedmiotu.
- Poprawnie stosowany jest system punktów akumulacji i transferu ECTS, oparty na szacunku koniecznego nakładu pracy przez studenta. Zdecydowana większość programu kształcenia, na

obu poziomach, ma charakter zawodowo – praktyczny, a udział zajęć związanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym wynosi ponad 65% ogólnej liczby punktów ECTS. Oferowane dość liczne moduły specjalnościowe oraz przedmioty do wyboru stwarzają studentowi szansę częściowego doboru treści kształcenia do jego zainteresowań, w stopniu spełniającym wymóg prawny w tym zakresie.

- Organizacja procesu dydaktycznego, pod względem jego planowania, realizacji i informacji jest na ogół poprawna, a zajęcia dydaktyczne są prowadzone w wystarczających i zwykle właściwych warunkach lokalowo – wyposażeniowych.
- W programie studiów I jak i II⁰ kształcenia przewidziano praktyki zawodowe w dostatecznym wymiarze, dobrze programowane i odbywane we właściwych do tego podmiotach, ale nie dość nadzorowany jest ich przebieg.
- Stopień umiędzynarodowienia kształcenia na ocenianym kierunku jest znikomy.
- **Rekrutacja na studia I stopnia jest prawidłowa, natomiast dopracowania wymaga rekrutacja na studia II stopnia.**
- Sprawdzanie stopnia uzyskania poszczególnych efektów przez studentów, na obu poziomach kształcenia, jest dokonywane w ramach poszczególnych przedmiotów. Stosowane sposoby oceny efektów uzyskiwanych w poszczególnych przedmiotach można uznać za poprawne. Na ogół tematyka inżynierskich prac dyplomowych jest zgodna lub korespondująca z zakresem i charakterem kierunku. Posiadają one niektóre cechy i elementy inżynierskości, a ich poziom merytoryczny, metodyczny i formalny jest znacznie zróżnicowany. Prace magisterskie mają charakter eksperymentalny i także są zgodne z kierunkiem studiów. Komisyjne egzaminy dyplomowe mają poprawny charakter i przebieg.

4. Zalecenia

- Wskazany jest przegląd efektów kształcenia dla studiów I⁰ i dokonanie korekty niektórych efektów, polegającej na połączeniu znaczeniowo podobnych efektów i nowym ich sformułowaniu oraz eliminacji nielicznych jako kierunkowych.
- Przeglądu i poprawienia wymagają deklaracje efektów wskazywanych w przedmiotach pod względem eliminacji niektórych wadliwych odniesień do efektów kierunkowych. W ślad za tym poprawiona powinna być matryca pokrycia poszczególnych efektów, ze wskazaniem stopnia osiągnięcia danego efektu w poszczególnych przedmiotach.
- W strukturze form dydaktycznych na studiach niestacjonarnych I⁰ zwiększony, przynajmniej do 45%, powinien być udział zajęć ćwiczeniowych.
- W organizacji procesu dydaktycznego pożądane jest zmniejszenie liczebności grup studenckich w niektórych zajęciach o charakterze laboratoryjno – czynnościowym. W rozkładzie zajęć właściwym jest ograniczenie blokowania zajęć (zwłaszcza wykładowych i ćwiczeń audytoryjnych) danego przedmiotu w ciągu kilkugodzinne, zwłaszcza z tym samym nauczycielem.
- Potrzebny jest większy, niż dotychczas, nadzór nad realizacją praktyk zawodowych.
- Uczelnia dbając o rzeczywiste kwalifikacje zawodowe absolwentów II⁰ o profilu praktycznym, powinna sprawdzać przygotowanie do tych studiów kandydatów, którzy ukończyli studia I⁰ na kierunkach merytoryczne odległych od rolnictwa, albo wprowadzić na II⁰ przedmioty uzupełniające dla studentów nie mających takiego przygotowania.

2. Liczba i jakość kadry naukowo-dydaktycznej zapewniają realizację programu kształcenia na ocenianym kierunku oraz osiągnięcie przez studentów zakładanych efektów kształcenia

2.1 Nauczyciele akademicy stanowiący minimum kadrowe posiadają dorobek naukowy, który zapewnia realizację programu studiów w obszarze wiedzy odpowiadającym obszarowi kształcenia, wskazanemu dla tego kierunku studiów, w zakresie jednej z dyscyplin naukowych, do których odnoszą się efekty kształcenia określone dla tego kierunku, lub doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią, związane z umiejętnościami wskazanymi w opisie efektów kształcenia dla tego kierunku. Struktura kwalifikacji nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe odpowiada wymogom prawa określonym dla kierunków studiów o profilu praktycznym, a ich liczba

jest właściwa w stosunku do liczby studentów ocenianego kierunku. *

2.2 Dorobek naukowy, doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią oraz kompetencje dydaktyczne nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku są adekwatne do realizowanego programu i zakładanych efektów kształcenia. Zajęcia związane z praktycznym przygotowaniem zawodowym, w tym zajęcia warsztatowe, są prowadzone na ocenianym kierunku przez osoby, z których większość posiada doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią, odpowiadające zakresowi prowadzonych zajęć. W przypadku, gdy zajęcia realizowane są z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, kadra dydaktyczna jest przygotowana do prowadzenia zajęć w tej formie. *

2.3 Prowadzona polityka kadrowa umożliwia właściwy dobór kadry, motywuje nauczycieli akademickich do podnoszenia kwalifikacji naukowych, zawodowych i rozwijania kompetencji dydaktycznych oraz sprzyja umiędzynarodowieniu kadry naukowo-dydaktycznej.

1. Ocena – w pełni

2. Opis spełnienia kryterium, z uwzględnieniem kryteriów oznaczonych dwiema cyframi.

Do minimum kadrowego na kierunku „rolnictwo” Uczelnia zgłosiła 17 nauczycieli akademickich, w tym 7 z tytułem naukowym profesora i 2 stopniem naukowym doktora habilitowanego oraz 9 ze stopniem naukowym doktora. Zespół Oceniający PKA przeprowadził ocenę spełnienia wymagań dotyczących minimum kadrowego na podstawie przesłanej dokumentacji (Raportu samooceny), dokumentów przedstawionych podczas wizytacji oraz rozmów przeprowadzonych z władzami Wydziału. W ocenie uwzględniono w szczególności posiadane stopnie naukowe i specjalizację naukową, a także dorobek nauczycieli akademickich. Sprawdzono również obciążenia dydaktyczne w bieżącym roku akademickim oraz złożone oświadczenia o wliczeniu do minimum kadrowego, na podstawie których stwierdzono, że wszystkie te osoby spełniają warunek ujęty w art. 112a i art. 9 a ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572 z późn. zm.) – wszyscy nauczyciele akademicy złożyli oświadczenia o stanowieniu minimum kadrowego na wizytowanym kierunku studiów i żaden z nich nie przekroczył limitu minimum kadrowych określonego w art. 112a ust. 1 – 2 powyższej Ustawy.

Minimum kadrowe dla studiów pierwszego i drugiego stopnia na kierunku „rolnictwo” spełnia wymagania określone w § 5 ust. 1 pkt. 3; § 12 ust. 2; § 13 oraz 15 ust.1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2014 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. z 2014 r. poz. 131) w zakresie: dorobku naukowego i/ doświadczenia zawodowego zdobytego poza Uczelnią, liczby nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe, zatrudnienia ich w WSA, a także wymiaru prowadzonych zajęć dydaktycznych.

Wszystkie osoby zgłoszone do minimum kadrowego spełniają również warunki określone w art. 112a ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.).

Na podstawie analizy umów o pracę, a także informacji uzyskanych w czasie wizytacji można stwierdzić, że dla wszystkich nauczycieli akademickich będących w minimum kadrowym wizytowanego kierunku studiów Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży stanowi podstawowe miejsce pracy i wszyscy oni zatrudnieni są w Uczelni na czas nieokreślony, a większość z nich zatrudniona jest w Uczelni co najmniej od kilku lat, co dowodzi stabilności prowadzonej polityki kadrowej.

Na podstawie analizy umów o pracę, a także informacji uzyskanych w czasie wizytacji można stwierdzić, że wszyscy nauczyciele akademicy będący w minimum kadrowym wizytowanego kierunku studiów są zatrudnieni w Wyższej Szkole Agrobiznesu na czas nieokreślony w większości od co najmniej kilku lat i dla nich wszystkich Uczelnia stanowi podstawowe miejsce pracy, co dowodzi stabilności prowadzonej polityki kadrowej.

Nauczyciele stanowiący minimum kadrowe (17 osób) posiadają tytuły i stopnie naukowe a także dorobek naukowy w obszarze nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych w dyscyplinie agronomii, do której odnoszą się zakładane efekty kształcenia kierunku rolnictwo. Sześciu doktorów posiada ponadto doświadczenie zawodowe zgodne z opisem efektów kształcenia w zakresie umiejętności. Zespół oceniający biorąc pod uwagę: dorobek naukowy, doświadczenie zawodowe, obciążenia

dydaktyczne, formę zatrudnienia i złożone oświadczenia do minimum kadrowego zaliczył wszystkie proponowane przez uczelnię osoby. Zatem minimum kadrowe dla kierunku „rolnictwo” – studia I i II stopnia jest spełnione. Stosunek liczby nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe, do liczby studentów kierunku spełnia wymagania § 17 ust. 1 pkt. 7 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2014 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. z 2014 r. poz. 1370). **Wynosi 1: 26 przy obowiązującym na wizytowanym kierunku nie mniejszym niż 1 : 60.**

Na ocenianym kierunku zajęcia prowadzi ogółem 58 nauczycieli akademickich. W tej grupie znajdują się nauczyciele akademicy, którzy mają kompetencje do prowadzenia przedmiotów ogólnouczelnianych, podstawowych, kierunkowych oraz specjalizacyjnych. Przedmioty kierunkowe i specjalizacyjne prowadzą nauczyciele charakteryzujący się specjalistycznym dorobkiem naukowym lub doświadczeniem zawodowym. Różnorodność kadry dowodzi, że przywiązuje się dużą wagę nie tylko do formalnych uprawnień odpowiadającym prowadzonym przedmiotom, ale również do doświadczenia zawodowego, co wskazuje na kompetencje do prowadzenia przedmiotów o charakterze praktycznym i odpowiada realizowanemu programowi i zakładanym efektom kształcenia. Kadra posiada odpowiednie kwalifikacje naukowo-dydaktyczne do prowadzenia zajęć, a ich kompetencje są zgodne z efektami kształcenia określonymi dla kierunku, a także programem studiów oraz treściami i efektami kształcenia prowadzonych przedmiotów. Nauczyciele akademicy zatrudnieni na ocenianym kierunku mają znaczący dorobek naukowy, mieszczący się w dziedzinie nauk rolniczych. **Zajęcia praktyczne na kierunku są prowadzone przez osoby o doświadczeniu zawodowym zgodnym z profilem studiów i zakładanymi efektami kształcenia.** Na ocenianym kierunku do prowadzenia zajęć są również angażowani praktycy bez doświadczenia akademickiego (pracownicy gospodarstw rolnych i zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego, przedsiębiorstw zaopatrzenia rolnictwa, administracji rządowej i samorządu lokalnego). Zdobyte poza uczelnią doświadczenie zawodowe osób prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku jest kompleksowe i różnorodne, daje możliwość osiągnięcia przez studentów efektów kształcenia określonych dla ocenianego kierunku i realizacji programu studiów. Doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią przez pracowników dydaktycznych jest zgodne z tematyką zajęć związanych z praktycznym przygotowaniem zawodowym na ocenianym kierunku.

Hospitacja wybranych zajęć przeprowadzona przez Zespół Oceniający PKA wykazała, że zajęcia są realizowane zgodnie z planem, odbywają się w dobrych warunkach lokalowych, a treści są adekwatne do zakładanych efektów kształcenia. Nauczyciele akademicy obecni na spotkaniu z ZO nie zgłaszali uwag dotyczących realizacji przewidzianych efektów kształcenia.

Polityka kadrowa na Wydziale promuje najlepszych i ściśle nawiązuje do Polityki Jakości Wyższej Szkoły Agrobiznesu w Łomży (załącznik do uchwały Senatu z dnia 17 grudnia 2015 roku). Władze kierują się zasadą, że rozwój kadry naukowo - dydaktycznej świadczy o rozwoju uczelni. Projakościowy charakter polityki kadrowej polega też na zatrudnianiu nowych pracowników w trybie konkursu, uwzględniającego kryteria stosownie do stanowiska. W ramach prowadzonej polityki kadrowej dokonywana jest okresowa ocena pracowników naukowo – dydaktycznych w zakresie osiągnięć naukowych, dydaktycznych, organizacyjnych i kształcenia kadr. Jakość prowadzonych zajęć dydaktycznych ocenia WSZJK w oparciu o protokoły z hospitacji oraz opinie studentów wyrażone w ankietach. Pracownicy uczestniczą w krajowych i międzynarodowych pracach naukowo-badawczych, zagranicznych wyjazdach studyjnych w ramach programu Erasmus bądź też w innych stażach zagranicznych (Ukraina, Białoruś, Niemcy, Irlandia, Rosja). W trakcie spotkania ZO z pracownikami nie ogłoszono zastrzeżeń do polityki kadrowej prowadzonej na ocenianym kierunku.

3. Uzasadnienie

Minimum kadrowe dla kierunku „rolnictwo” prowadzonego na poziomie studiów pierwszego stopnia i drugiego stopnia o profilu praktycznym spełnia wszystkie wymagania określone w ustawie z dnia 27 lipca 2005r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2012 r. poz.572, z późn. zm.) oraz w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2014 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. z

2014 r. poz. 1370). minimum kadrowe stanowi 17 nauczycieli akademickich (7 profesorów, 2 doktorów habilitowanych i 9 doktorów). Liczba osób stanowiących minimum kadrowe jest właściwa w stosunku do liczby studentów ocenianego kierunku.

Zarówno kadra zaliczana do minimum, jak i pozostali pracownicy dydaktyczni (w sumie 58 osób, w tym lektorzy i nauczyciele WF) legitymują się dorobkiem naukowym bądź i doświadczeniem zawodowym zgodnym z efektami kształcenia kierunku a także z efektami kształcenia prowadzonych przedmiotów.

Polityka kadrowa jest prowadzona prawidłowo i sprzyja rozwojowi kadry dla ocenianego kierunku.

4. Zalecenia

Brak zaleceń

3. Współpraca z otoczeniem społecznym, gospodarczym lub kulturalnym w procesie kształcenia.

3.1 Jednostka współpracuje z otoczeniem społecznym, gospodarczym lub kulturalnym, w tym z pracodawcami i organizacjami pracodawców, w szczególności w celu zapewnienia udziału przedstawicieli tego otoczenia w określaniu efektów kształcenia, weryfikacji i ocenie stopnia ich realizacji, organizacji praktyk zawodowych, a także w celu pozyskiwania kadry dydaktycznej posiadającej znaczne doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią. *

3.2 W przypadku prowadzenia studiów we współpracy lub z udziałem podmiotów zewnętrznych reprezentujących otoczenie społeczne, gospodarcze lub kulturalne, sposób prowadzenia i organizację tych studiów określa porozumienie albo pisemna umowa zawarta pomiędzy uczelnią a danym podmiotem. *

1. Ocena – wyróżniająco

2. Opis spełnienia kryterium, z uwzględnieniem kryteriów oznaczonych dwiema cyframi.

Jednostka podpisała ok. 40 porozumień o współpracy z przedstawicielami interesariuszy zewnętrznych o bardzo szerokim i zróżnicowanym profilu działania, w tym również wieloma znaczącymi pracodawcami, ośrodkami badawczymi i spółkami giełdowymi (np. Grupa Agrocentrum Sp. z o.o.; Instytut Ochrony Roślin – PIB w Białymstoku oraz PEPEES S.A. z siedzibą w Łomży). Porozumienia obejmują współpracę w dziedzinie szkoleń, zajęć praktycznych i praktyk, prowadzenia studiów, badań naukowych i prac rozwojowych, działań promocyjnych i działalności wydawniczej. Lista interesariuszy została zawarta w raporcie samoceny (p. 5.3, s. 48) oraz w uzupełnieniu do raportu pt. „Porozumienia i umowy zawarte z otoczeniem biznesu w ramach których odbywają się zajęcia praktyczne, praktyki”.

W 2011 roku przy Wyższej Szkole Agrobiznesu w Łomży została **powołana Rada Ekspertów, której celem jest zintegrowanie środowiska nauki ze sferą praktyki życia gospodarczego**. W Skład Rady wchodzi kilkunastu interesariuszy zewnętrznych. Zgodnie ze statutem: „Celem powołania Rady Ekspertów jest dostosowanie kształcenia w Wyższej Szkole Agrobiznesu w Łomży do wymagań rynku pracy.” Posiedzenia Rady Ekspertów odbywają się systematycznie - w latach 2011-16 odbyło się łącznie 13 spotkań). Zgodnie z przedstawionymi Zespołowi Oceniającemu PKA protokołami, na spotkaniach omawiane są zmiany w uwarunkowaniach prawnych funkcjonowania uczelni, plany rozwoju kształcenia na ocenianym kierunku, w tym określanie efektów kształcenia i ich weryfikacji, sugestie pracodawców oraz potencjalne wspólne przedsięwzięcia. O szerokim i intensywnym zaangażowaniu interesariuszy zewnętrznych w funkcjonowanie ocenianego kierunku świadczy chociażby to, że w trakcie wizytacji zespołu PKA w spotkaniu z pracodawcami obecnych było ponad 30 przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego o zasięgu regionalnym i ogólnopolskim. Byli wśród nich zarówno właściciele gospodarstw rolnych, zakładów przetwórstwa rolnego i zaopatrzenia rolnictwa, instytucje doradztwa rolnego, urzędów władz i samorządu lokalnego. Interesariusze zewnętrzni reprezentowali m.in.: PUP, OHP i Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Łomżyńskiej.

Przeprowadzone przez ekspertów PKA w trakcie wizytacji rozmowy oraz przedłożone przez ocenianą Jednostkę dokumenty **wskazują jednoznacznie na silne zakorzenienie ocenianego kierunku w otoczeniu społeczno-gospodarczym**. W szczególności efekty kształcenia na ocenianym kierunku są szeroko dyskutowane z przedstawicielami otoczenia społeczno-gospodarczego. Na spotkaniu

ekspertów PKA pracodawcy podali liczne przykłady efektów wspólnych dyskusji dotyczące modyfikowania programu, planu, obsady kadrowej, zajęć praktycznych, praktyk, wspólnych przedsięwzięć badawczych realizowanych przez władze Jednostki z inicjatywy interesariuszy zewnętrznych. Dotyczy to chociażby wprowadzenia do programu zajęć z hodowli bydła prowadzonych przez specjalistów - praktyków (ćwiczenia) we współpracy z nauczycielami akademickimi (wykład). Jak stwierdzono na spotkaniu z pracodawcami, zajęcia te cieszą się bardzo dużym zainteresowaniem studentów. W ramach współpracy z podmiotami otoczenia społeczno-gospodarczego prowadzone są również zajęcia praktyczne dla studentów, m.in. w Pracowni Oceny Nasion Laboratorium Wojewódzkiego WIORiN w Białymstoku oraz w gospodarstwie rolnym Adama Pietruszyńskiego w Lachowie.

Przedsiębiorcy wspierają WSA w zakupie sprzętu (np. DeLaval: laptopy, oprogramowanie; WIORiN w Białymstoku: kielkowniki, ciepłarki, autoklawy; Cezas Białystok: odczynniki), współfinansują konferencje i wyjazdy studentów na zajęcia praktyczne.

Współpraca z interesariuszami zewnętrznymi przynosi obopólne korzyści – oceniana Jednostka uczestniczyła w szeregu przedsięwzięć, których efektem była modernizacja produkcji rolnej w regionie. Jednym z większych przedsięwzięć obecnie realizowanych przez Jednostkę prowadzącą oceniany kierunek jest projekt technologiczny komercyjnego wykorzystania siary do produkcji wyrobów prozdrowotnych realizowany wspólnie przez WSA i OSM w Piątnicy.

Jednostka prowadząca oceniany kierunek korzysta ze wspólnego dla wszystkich wydziałów Biura Karier prowadzonego w WSA. BK powstało we współpracy z PUP w Łomży. Oceniana Jednostka ściśle współpracuje z Powiatowym Urzędem Pracy w Łomży, zarówno w dziedzinie pośrednictwa pracy, w ramach zatrudniania wspieranego, jak również monitorowania losów absolwentów. Obecna na spotkaniu Zespołu PKA z pracodawcami Dyrektor PUP w Łomży podkreślała, że absolwenci kierunku „rolnictwo” są bardzo dobrze oceniani przez pracodawców i znajdują się w czołówce osób o minimalnym ryzyku bezrobocia w województwie podlaskim (po ukończeniu studiów I st w statystykach PUP .na III miejscu wśród osób minimalnie zagrożonych bezrobociem, a po ukończeniu studiów II st. na I miejscu). Wyższa Szkoła Agrobiznesu współpracuje również z Urzędem Marszałkowskim Województwa Podlaskiego, między innymi przy organizacji konferencji, wyjazdach studyjnych studentów i wykładowców, pozyskiwaniu środków z funduszy Unii Europejskiej oraz modyfikacji programu studiów. Obecnie są prowadzone rozmowy również dotyczące uruchomienia nowego kierunku studiów: melioracja. WSA współpracuje również z Wojewódzkim Inspektoratem Ochrony Roślin i Nasiennictwa w Białymstoku, które udostępnia studentom swoje laboratoria na zajęcia praktyczne.

Na ocenianym kierunku kształcą się również kadry, które uczestniczą w rozwoju wymiany gospodarczej z zagranicą, głównie z Ukrainą.

Wszystkie podmioty otoczenia społeczno-kulturalnego, z którymi oceniana Jednostka współpracuje w odniesieniu do kierunku „rolnictwo”, prowadzą działalność zbieżną z tym kierunkiem studiów. O bardzo dobrym dopasowaniu profilu nauczania na ocenianym kierunku do potrzeb otoczenia świadczy chociażby to, że wśród studentów ocenianego kierunku są osoby skierowane na studia przez swoich pracodawców.

Duża liczba przedstawionych na spotkaniu z Zespołem oceniającym PKA przez przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego konkretnych inicjatyw i sugestii dotyczy kształcenia na ocenianym kierunku i świadczy o dobrym rozpoznaniu potencjału Jednostki prowadzącej oceniany kierunek przez interesariuszy zewnętrznych.

Jednostka prowadząca oceniany kierunek utrzymuje ściśle kontakty ze swoimi absolwentami, i dzięki temu ma możliwość intensyfikowania współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym.

Corocznie co najmniej kilkanaście prac dyplomowych, głównie na studiach II stopnia, powstaje w kooperacji z interesariuszami zewnętrznymi, np. w ścisłej współpracy ze Stacją Doświadczalną Oceny Odmian w Krzyżewie. Współpraca polega na tym, że interesariusze proponują tematy prac, udostępniają infrastrukturę badawczą lub/i współfinansują badania.

Z inicjatywy interesariuszy zewnętrznych do treści prezentowanych w trakcie studiów (modyfikacja sylabusów) włączono szereg zagadnień związanych wprost z technologiami stosowanymi w regionie. Między innymi, na wniosek firmy Syngenta wprowadzono tematykę związaną z nowoczesnymi technikami uprawy roślin stosowanych przez producentów w okolicznych gospodarstwach rolnych, w tym konkretnym przypadku z technologią strip-till. Również z inicjatywy firmy PEPEES z siedzibą w

Łomży (spółka giełdowa, największe polskie przedsiębiorstwo zajmujące się przetwórstwem ziemniaków) wprowadzono do sylabusów tematykę wykorzystania wycierki ze zmienników. Przedstawiciele interesariuszy zewnętrznych uczestniczą w procesie dydaktycznym Jednostki na ocenianym kierunku. Kilka przedmiotów na studiach I i II stopnia jest prowadzonych przez praktyków bez doświadczenia akademickiego. Są wśród nich takie przedmioty jak: „Efektywność produkcji roślinnej”, „Rolnictwo zrównoważone”, „Chemia rolna”. Niektóre zajęcia zostały wprowadzone do programu studiów po sugestiach interesariuszy zewnętrznych, na przykład z zakresu hodowli zwierząt. O dobrym dopasowaniu profilu kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy świadczy o czym wspomniano już wyżej, że wśród zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łomży bezrobotnych nie na absolwentów ocenianego kierunku. Potwierdzają to również Raporty „Ekonomiczne aspekty losów absolwentów: dla studiów I i II stopnia na kierunku „rolnictwo” (<http://absolwenci.nauka.gov.pl/>)

Instytucje współpracujące z jednostką oferują możliwości prowadzenia zajęć dydaktycznych, praktyk, badań naukowych i projektów wdrożeniowych. Korzystają z tego zarówno studenci, jak i pracownicy Jednostki. O trafności doboru praktyk zawodowych nie tylko do kierunku studiów, ale również zainteresowań studentów świadczy fakt, że ponad ¼ studentów odbywających praktyki zawodowe kontynuuje współpracę z pracodawcami po ukończeniu studiów. Obecni na spotkaniu z Zespołem PKA pracodawcy zadeklarowali, że niemal wszyscy z nich zatrudniają studentów ocenianego kierunku na praktyki zawodowe oraz udostępniają swe przedsiębiorstwa i gospodarstwa do zajęć praktycznych. Przez interesariuszy zewnętrznych oceniana Jednostka jest postrzegana nie tylko jako źródło profesjonalistów, ale również lokalnych liderów, którzy wspierają rozwój społeczności lokalnych.

Skala, zakres i intensywność współpracy Jednostki prowadzącej oceniany kierunek budzą uznanie. Wypracowane wspólnie metody kooperacji, zarówno procedury, jak również niesformalizowane kanały komunikacji, umożliwiają przedstawicielom otoczenia społeczno-gospodarczego posiadanie znaczącego wpływu na kształtowanie programu nauczania, określanie efektów i metod kształcenia.

Uczelnia nie prowadzi studiów we współpracy lub z udziałem podmiotów zewnętrznych reprezentujących otoczenie społeczne, gospodarcze

3. Uzasadnienie

Wydział Rolniczo-Ekonomiczny WSA w Łomży jest bardzo zaangażowany we współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym na wielu płaszczyznach (praktyki, warsztaty, szkolenia, proces dydaktyczny, projekty badawczo-rozwojowe). Kontakty z pracodawcami wykorzystuje również w zakresie dostosowywania efektów i treści kształcenia do potrzeb rynku pracy. Tematyka prac dyplomowych podejmowana jest często zgodnie z potrzebami współpracujących przedsiębiorstw, jak również wiele prac realizowanych jest w przedsiębiorstwach. Przyznanie oceny wyróżniającej znajduje uzasadnienie w szerokim spektrum współpracy z wieloma firmami z otoczenia społeczno-gospodarczego i z dużą efektywnością tej współpracy.

4. Zalecenia

Brak zaleceń

4. Jednostka dysponuje infrastrukturą dydaktyczną umożliwiającą realizację programu kształcenia o profilu praktycznym i osiągnięcie przez studentów zakładanych efektów kształcenia

4.1 Liczba, powierzchnia i wyposażenie sal dydaktycznych, w tym laboratoriów ogólnych i specjalistycznych są dostosowane do potrzeb kształcenia na ocenianym kierunku, w tym do liczby studentów. Jednostka zapewnia bazę dydaktyczną do prowadzenia zajęć związanych z praktycznym przygotowaniem do zawodu, umożliwiającą uzyskanie umiejętności zgodnych z aktualnym stanem praktyki związanej z ocenianym kierunkiem studiów oraz dostęp studentów do laboratoriów w celu wykonywania prac wynikających z programu studiów. *

4.2 Jednostka zapewnia studentom ocenianego kierunku możliwość korzystania z zasobów bibliotecznych i informacyjnych, w tym w szczególności dostęp do lektury obowiązkowej i zalecanej

w sylabusach, oraz do Wirtualnej Biblioteki Nauki. *

4.3 W przypadku, gdy prowadzone jest kształcenie na odległość, jednostka umożliwi studentom i nauczycielom akademickim dostęp do platformy edukacyjnej o funkcjonalnościach zapewniających co najmniej udostępnianie materiałów edukacyjnych (tekstowych i multimedialnych), personalizowanie dostępu studentów do zasobów i narzędzi platformy, komunikowanie się nauczyciela ze studentami oraz pomiędzy studentami, tworzenie warunków i narzędzi do pracy zespołowej, monitorowanie i ocenianie pracy studentów, tworzenie arkuszy egzaminacyjnych i testów.

1. Ocena – w pełni

2. Opis spełnienia kryterium, z uwzględnieniem kryteriów oznaczonych dwiema cyframi.

Siedzibą Wyższej Szkoły Agrobiznesu w Łomży jest siedmiokondygnacyjny budynek o konstrukcji szkieletowo-skrzyniowej oraz dwa budynki jednopiętrowy i dwupiętrowy o łącznej powierzchni ponad 9000m². Budynki są usytuowane przy ul. Studenckiej 19 i są własnością Uczelni (nr ksiąg wieczystych 30627/87). Własnością Uczelni są także działki o powierzchni 6 900 m², nr ksiąg wieczystych 30627/160, 162, 87 znajdujące się przy ul. Studenckiej 19 w Łomży w części wykorzystywane jako parkingi dla studentów.

Baza naukowo – dydaktyczna kierunku „rolnictwo” mieści się w trzech budynkach usytuowanych obok siebie. Istnieje możliwość przechodzenia między budynkami bez wychodzenia na zewnątrz co jest istotne w szczególności w okresie jesienno– zimowym. W obiektach tych mieszczą się aule, sale wykładowe, sale ćwiczeniowej, pracownie komputerowe, laboratoria, pomieszczenia pracownicze, pomieszczenie Samorządu Studenckiego, pomieszczenie dla wykładowców, Dziekanat, Kasa, bezpłatny hotelik z 14 pokojami dla kadry.

Do celów dydaktycznych wykorzystywane są aule (2 aule po 300 miejsc) i sale audytoryjne (1 sala 120 miejsc, 4 sale po 100 miejsc), w sumie 1120 miejsc siedzących z pełnym wyposażeniem audiowizualnym: komputer, rzutnik multimedialny, nagłośnienie bezprzewodowe, Internet bezprzewodowy. Sale ćwiczeniowe (4 sale po 60 miejsc, 12 sal po 30 miejsc, wszystkie wyposażone w rzutnik multimedialny, Internet bezprzewodowy oraz Pracownie komputerowe (1 sala z 31 stanowiskami, 2 sale z 21 stanowiskami, 2 sale z 16 stanowiskami) oraz pracownia Podstaw Instalacji Elektrycznych. We wszystkich laboratoriach studenci mają dostęp do Internetu. Hala sportowa o powierzchni 1000 m kw., wyposażona jest w nowoczesne przyrządy sportowe, sala do squasha. Uczelnia jest dobrze wyposażona i sukcesywnie doposażana w specjalistyczne laboratoria. W kształceniu studentów kierunku „rolnictwo” wykorzystywane są następujące laboratoria: chemii i agrochemii, fizyki, mikrobiologii, botaniki i fizjologii, materiałoznawstwa, fizyki gleby. Ponadto studenci korzystają z pracowni komputerowej, elektryki i elektroniki, pracowni gleboznawstwa, a także z sali gimnastycznej. Analizy chemiczne prowadzonych badań są wykonywane także na zlecenie w laboratoriach zewnętrznych np. Stacji Chemiczno– Rolniczej w Olsztynie, Instytucie Ochrony Roślin w Białymstoku, Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Roślin i Nasiennictwa w Białymstoku.

Poza godzinami, w których laboratoria wykorzystywane są w procesie dydaktycznym, studenci mają prawo korzystania z komputerów. Pojemność łączy jest zadowalająca, Uczelnia posiada połączenie 24 GB z routerem BIAMAN-u, części ogólnopolskiej sieci studenckiej PIONIER. Studenci dodatkowo mogą korzystać z komputerów w bibliotece oraz terminali rozmieszczonych na holach Uczelni. W całej Uczelni dodatkowo działa sieć bezprzewodowa (WIFI). Technologia komputerowa i Internet są coraz szerzej stosowane w procesie dydaktycznym. Dostęp do części aplikacji odbywa się wyłącznie zdalnie, poza oczywistym wykorzystaniem sprzętu i oprogramowania w czasie zajęć laboratoryjnych będących częścią kursów informatycznych. Wykorzystanie komputerów na wykładach ma różnorodną formę w zależności od konkretnych potrzeb. Na ogół zajęcia wspomagane są demonstracjami przygotowanymi za pomocą specjalistycznego oprogramowania i prezentowanymi za pośrednictwem rzutnika multimedialnego.

Ze względu na tendencje występujące w krajach Unii Europejskiej Uczelnia wykorzystuje w coraz szerszym stopniu oprogramowanie typu Open Source, oparte o licencję GNU, związaną między innymi z Academic Training Partner Novell. Studenci korzystają również z oprogramowania w ramach licencji akademickiej Microsoft, Autodesk, Oracle oraz rozwiązań sieciowych CISCO. Studenci mają możliwość korzystania z platformy learningowej w dwóch wersjach: dostępnej tylko w

sieci wewnętrznej WSA (ACS – Akademickie Centrum Sieciowe) oraz poprzez logowanie zewnętrzne po wcześniejszym aktywowaniu konta (<http://wsa.edu.pl/platforma-edukacyjna.html>). We wszystkich budynkach dydaktycznych dostępna jest sieć bezprzewodowa umożliwiająca połączenie z zasobami dydaktycznymi Uczelni oraz z Internetem. Łącznie na Uczelni zainstalowanych jest ponad 200 komputerów wykorzystywanych do celów naukowych, dydaktycznych. Istnieje możliwość wypożyczenia do celów dydaktycznych laptopów z recepcji Uczelni. Uczelnia posiada zintegrowaną sieć komputerową, umożliwiającą dostęp do materiałów publikowanych w sieci wewnętrznej, jak i sieci Internet. Z zasobów tych studenci korzystają w czasie zajęć dydaktycznych oraz w ramach samokształcenia i w kołach zainteresowań. Uczelnia posiada własne serwisy informacyjne i usługi sieciowe (www, ftp, poczta elektroniczna). Uczelnia ma wdrożoną usługę Live&Edu. Każdy student ma możliwość stworzenia własnej strony www oraz założenia konta, oprogramowania w wersji online oraz dostępny wirtualny dysk. Studenci kierunku „rolnictwo” korzystają w procesie dydaktycznym z 5 pracowni komputerowych. Pracownie komputerowe wyposażone są w nowoczesne komputery klasy HP Compaq, Dell, MaxData. W pracowniach wykorzystywane jest następujące oprogramowanie: Windows 7, Libre Office, Microsoft Office 2010, Microsoft Visio 2010, Autocad 2009, Matlab, QCAD, Orcan, SciLab, Matlab, Smath Studio, Catma Express, CadSIS, RM3D, Rodos, Pspice oraz projektory multimedialne, głośniki itp.

W opinii studentów baza dydaktyczna WSA w Łomży jest dostosowana do potrzeb nauczania. Sale z reguły dobrane są w sposób właściwy do liczby osób w grupach. Nie było przypadków aby w sali zabrakło miejsca dla studentów. Sale odpowiadają potrzebom zarówno studentów, jak i nauczycieli akademickich. Sale są odpowiednio dobrane do przyjętych przez jednostkę form zajęć. Podczas zajęć laboratoryjnych studenci mogą samodzielnie wykonywać zadania a infrastruktura jest dla nich dostępna również po ich zakończeniu. W budynkach ,w których studenci odbywają zajęcia dostępne są punkty z dostępem do bezprzewodowej sieci internetowej. Z punktu widzenia studentów infrastruktura jest w pełni adekwatna do potrzeb kształcenia na ocenianym kierunku.

Zakres tematyczny gromadzonych zbiorów pokrywa się z kierunkiem i prowadzonymi specjalnościami kształcenia studentów oraz badaniami naukowymi prowadzonymi na Uczelni. Biblioteka oferuje ponad 13798 pozycji książkowych, Informacja o zasobach bibliotecznych dostępna jest poprzez Internet, tą drogą można zamawiać, prolongować i powiadamiać o zbliżającym się terminie zwrotu książek. Biblioteka zapewnia dostęp do baz danych, e-książek i e-czasopism. Biblioteka oferuje dostęp do nowoczesnych narzędzi i usług, które wspierają i ułatwiają korzystanie z zasobów elektronicznych

Struktura księgozbioru przedstawia się następująco:

1. Nauki stosowane – 72 % (w tym: rolnictwo 48%, nauki techniczne – 10%, medycyna – 14%),
2. Nauki matematyczno-przyrodnicze (matematyka, fizyka, biologia, chemia) – 8%,
3. Nauki informatyczne – 6%,
4. Nauki społeczne (ekonomia, socjologia). Prawo. Administracja – 9%,
5. Nauki humanistyczne – 5%.

Biblioteka prenumeruje 30 tytułów czasopism w tym 18 tytułów czasopism rolniczych. Wydawnictwa ciągle z dziedziny rolnictwa i nauk pokrewnych to : Agro Serwis, Bydło, Czysta Energia Farmer, Fragmenta Agronomica, Hodowca Bydła, Hodowla i Chów Bydła, Hodowca Trzody Chlewnej, Inżynieria Rolnicza, Łąkarstwo w Polsce, Pamiętnik Puławski, Postępy Nauk Rolniczych, Przegląd Mleczarski, Przegląd Zbożowo-Młynarski, Przemysł Spożywczy, Trzoda Chlewna, Top Agrar Polska, Wiadomości Rolnicze, Wieś Jutra, Woda, Środowisko, Obszary Wiejskie, Zagadnienia Doradztwa Rolniczego

O zbiorach biblioteki informuje katalog elektroniczny opracowany w programie bibliotecznym MAK. Katalog Biblioteki WSA dostępny jest poprzez stronę WWW oraz sieć wewnętrzną uczelni.

Podstawowe zadania biblioteki realizowane są poprzez gromadzenie, opracowanie, przechowywanie i udostępnianie książek, czasopism i zbiorów specjalnych. Zbiory biblioteki udostępniane są na miejscu w czytelni (30 miejsc) oraz wypożyczane. Istnieje dostęp do wybranych baz danych z dziedziny rolnictwa poprzez Wirtualną Bibliotekę Nauki. Biblioteka WSA ma podpisaną umowę z Biblioteką Narodową na mocy której, czytelnicy mają prawo korzystać z Cyfrowej Wypożyczalni Publikacji Naukowych ACADEMICA. W ramach współpracy międzyuczelnianej studenci WSA mogą również wypożyczać książki w Bibliotece Państwowej Wyższej Szkoły Informatyki i Przedsiębiorczości w

Łomży. Ponadto biblioteka posiada na swojej stronie internetowej bazę adresową wybranych stron WWW z dziedziny rolnictwa, informatyki, budownictwa, bezpieczeństwa wewnętrznego i medycyny. Przykładowo biblioteka posiada: 24 bazy instytucji, agencji, portale rolnicze (np. ARR, ANR, IOR, IHAR, ARiMR, CBR, COBORU, ITP itp.). 20 baz danych pełnotekstowych oraz bibliograficznych (np. Agro, BazTech, Argis, Bibliografia Ekonomiki Rolnej itp.) oraz 150 baz czasopism oraz wydawnictw seryjnych ciągłych.

W ocenie studentów Biblioteka działa w bardzo dobrych warunkach lokalowych i jest dostępna w godzinnych odpowiadających potrzebom studentów tj. od poniedziałku do niedzieli poza środą. Zasoby biblioteczne są dostosowane do wymagań zawartych w kartach przedmiotów. Studenci bardzo pozytywnie wypowiadali się także na temat systemu wypożyczania, który odbywa się przy wykorzystaniu bardzo przejrzystego i intuicyjnego systemu informatycznego tj. „Katalogu Bibliotecznego WSA” oraz dostępu do zasobów Wirtualnej Biblioteki Nauki.

Na Uczelni nie są prowadzone kursy w trybie zdalnym poza kursami z zakresu informatyki np. Akademii Microsoft i testów z języka angielskiego TOEIC (certyfikat językowy). Pracownicy Uczelni dla wspomaganie zajęć technikami internetowymi wykorzystują platformy edukacyjne dostępne w Uczelni a także strony internetowe i inne platformy tematyczne, bazy rolnicze itp. System obsługi studentów Wirtualna Uczelnia jest w pełni z informatyzowany i umożliwia pełne komunikowanie się z pracownikami poprzez mail. Dziekanat ma możliwość elektronicznej komunikacji ze studentami poprzez sms, mail.

3. Uzasadnienie

Baza dydaktyczna, z której korzystają studenci studiów I i II stopnia jest na wysokim poziomie i umożliwia osiągnięcie wszystkich efektów kształcenia dla kierunku „rolnictwo”. Studenci mają do niej dostęp również poza zajęciami dydaktycznymi. Biblioteka jest przystosowana do potrzeb studentów i zapewnia dostęp do zalecanej w kartach przedmiotu literatury.

Biblioteka posiada bogate zasoby, jest w pełni z informatyzowana, nowoczesna, z pomieszczeniami zapewniających komfortowe warunki pracy.

4. Zalecenia

Brak zaleceń

5. Jednostka zapewnia studentom wsparcie w procesie uczenia się i wchodzenia na rynek pracy

5.1 Pomoc dydaktyczna i materialna sprzyja rozwojowi zawodowemu i społecznemu studentów poprzez zapewnienie dostępności nauczycieli akademickich, pomoc w procesie uczenia się i skutecznym osiąganiu zakładanych efektów kształcenia oraz zdobywaniu umiejętności praktycznych, także poza zorganizowanymi zajęciami dydaktycznymi. W przypadku prowadzenia kształcenia na odległość jednostka zapewnia wsparcie organizacyjne, techniczne i metodyczne w zakresie uczestniczenia w e-zajęciach. *

5.2 Jednostka stworzyła warunki do udziału studentów w krajowych i międzynarodowych programach mobilności, w tym poprzez organizację procesu kształcenia umożliwiającą wymianę krajową i międzynarodową.

5.3 Jednostka wspiera studentów ocenianego kierunku w kontaktach z otoczeniem społecznym, gospodarczym lub kulturalnym oraz w procesie wchodzenia na rynek pracy, w szczególności współpracując z instytucjami działającymi na tym rynku. *

5.4 Jednostka zapewnia studentom niepełnosprawnym wsparcie dydaktyczne i materialne, umożliwiające im pełny udział w procesie kształcenia.

5.5 Jednostka zapewnia skuteczną i kompetentną obsługę administracyjną studentów w zakresie spraw związanych z procesem dydaktycznym oraz pomocą materialną, a także publiczny dostęp do informacji o programie kształcenia i procedurach toku studiów.

1. Ocena - w pełni

2. Opis spełnienia kryterium, z uwzględnieniem kryteriów oznaczonych dwiema cyframi.

Nauczyciele akademicki prowadzący zajęcia na ocenianym kierunku są dostępni podczas wyznaczonych konsultacji, których terminy i godziny są dostosowane do potrzeb studentów. Dodatkowo studenci wskazali, iż istnieje możliwość skontaktowania się z nauczycielami akademickimi przy wykorzystaniu narzędzi elektronicznych. Mechanizmem motywującym studentów do osiągnięcia lepszych wyników jest stypendium Rektora. Studenci ocenianego kierunku mają możliwość ubiegania się o pomoc materialną wymienioną w art. 173 ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Regulamin przyznawania pomocy materialnej został ustalony w porozumieniu z samorządem studenckim WSA w Łomży. Kryteria przyznawania tej pomocy oraz składy organów przyznających świadczenia są zgodne z tym regulaminem. Studenci mają możliwość zakwaterowania w domu studenckim a w jednostce i uczelni są stołówki studenckie. Działalność domów studenckich i stołówek studenci ocenili bardzo pozytywnie. Poszczególne roczniki mają swoich starostów, którzy w głównej mierze odpowiadają za kontakty ze środowiskiem akademickim. Studenci mają swobodny wybór opiekunów i tematów prac dyplomowych. Wysoko ocenili oni wsparcie otrzymywane od opiekunów np. indywidualne podejście oraz możliwość bieżących konsultacji postępów pracy dyplomowej. Członkowie kół działających w jednostce bardzo wysoko ocenili opiekunów tychże kół. Studenci są zadowoleni z procesu wsparcia ich w procesie dydaktycznym.

Studenci jednostki mogą ubiegać się o wyjazd w ramach programu ERASMUS +. Studenci kierunku rolnictwo rzadko korzystają jednak z tej formy mobilności. Wyjeżdżają oni częściej na praktyki i staże organizowane w ramach partnerstwa międzynarodowego uczelni do takich krajów jak Wielka Brytania (ok. 80 osób), Norwegia (10 osób), Irlandia (5 osób) czy Francja (12 osób). Ta forma mobilności cieszy się dużą popularnością wśród studentów. Brak jest wymiany krajowej studentów. Uczestniczą oni natomiast w różnego rodzaju konferencjach, seminariach i wycieczkach do podmiotów otoczenia społeczno- gospodarczego z którymi WSA zawarła porozumienia i umowy.

Studenci wizytowanego kierunku mają możliwość skorzystania z pomocy Biura Karier. Oferuje ono wiele form wsparcia dla studentów. Można do nich zaliczyć organizację kursów i szkoleń oraz doradztwo zawodowe. Należy podkreślić, iż studenci są bardzo zadowoleni z działalności biura karier oraz bardzo wysoko ocenili pracowników biura. W ich opinii obecna struktura i działalność biura karier jest optymalny i nie wnieśli żadnych zastrzeżeń. Studenci mają możliwość prowadzenia wspólnie z kadrą badań naukowych. Zarówno władze jednostki jak i biuro karier poprzez prowadzenie różnorodnych przedsięwzięć budują więzi w środowisku społecznym, gospodarczym i kulturalnym. Należą do nich organizowanie konferencji czy targów pracy. Samorząd studencki również bierze udział w budowaniu kontaktów z otoczeniem gospodarczym, społecznym i kulturalnym. Organizuje on samodzielnie, ale również wspólnie z komórkami organizacyjnymi jednostki wiele projektów. Jednostka udziela wsparcia merytorycznego oraz finansowego dla samorządu studenckiego. Nie posiada on jednak swojej siedziby, natomiast dzieli je z Biurem Karier i Pełnomocnikiem Rektora ds. Studenckich. Forma organizacji biura jest w opinii samorządu odpowiednia. Wszelka niezbędna pomoc w zakresie obsługi administracyjnej udzielana jest przez administrację jednostki.

Na ocenianym kierunku istnieje możliwość kształcenia osób z niepełnosprawnościami. Zaplecze jednostki jest dostosowywane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Uczelnia oferuje szereg udogodnień. Można do nich zaliczyć m in. zajęcia rehabilitacyjne, różnego rodzaju kursy oraz szkolenia a także kompleksową i życzliwą obsługę administracyjną. Większość pracowni, sal, laboratoriów, ciągów komunikacyjnych, toalet i biblioteka są przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Dostępne są stypendia dla osób niepełnosprawnych. Należy stwierdzić, iż jednostka zapewnia studentom niepełnosprawnym wsparcie naukowe, dydaktyczne i materialne, umożliwiające im pełny udział w procesie kształcenia, a dla zainteresowanych udział w badaniach naukowych.

Podczas wizytacji ustalono, iż studenci ocenianego kierunku są bardzo zadowoleni z funkcjonowania administracji obsługującej sprawę dotyczące procesu dydaktycznego i pomocy materialnej. Godziny pracy administracji jednostki w pełni spełniają oczekiwania studentów. Studenci wskazali, iż osoby pracujące w administracji cechują się wysoką kulturą osobistą i odpowiednimi kompetencjami. Osoby zajmujące się pomocą materialną znają zasady jej udzielania a do ich pracy studenci odnieśli się

pozytywnie. Dni i godziny pracy są dostosowane do potrzeb studentów. Kompleksowym źródłem wiedzy z zakresu pomocy materialnej jest systematycznie aktualizowana strona internetowa uczelni.

3. Uzasadnienie

Całokształt działań podejmowanych przez jednostkę, komórki organizacyjne jednostki i uczelni oraz w pewnych obszarach przez samorząd studencki są odpowiednio a studenci pozytywnie je ocenili. Opieka dydaktyczna, praktyki, działalność administracji oraz pomoc udzielana studentom z niepełnosprawnościami przebiega w sposób przejrzysty, zrozumiały i znany studentom. Należy stwierdzić, iż jednostka zapewnia studentom wsparcie w procesie uczenia się i wchodzenia na rynek pracy. Umożliwia także udział studentom w różnego rodzaju programach międzynarodowych.

4. Zalecenia

Brak zaleceń

6. W jednostce działa skuteczny wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia zorientowany na ocenę realizacji efektów kształcenia i doskonalenia programu kształcenia oraz podniesienie jakości na ocenianym kierunku studiów

6.1 Jednostka, mając na uwadze politykę jakości, wdrożyła wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia umożliwiający systematyczne monitorowanie, ocenę i doskonalenie realizacji procesu kształcenia na ocenianym kierunku studiów, w tym w szczególności ocenę stopnia realizacji zakładanych efektów kształcenia i okresowy przegląd programów studiów mający na celu ich doskonalenie, przy uwzględnieniu: *

6.1.1 projektowania efektów kształcenia i ich zmian oraz udziału w tym procesie interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych, *

6.1.2 monitorowania stopnia osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia na wszystkich rodzajach zajęć i na każdym etapie kształcenia, w tym w procesie dyplomowania,

6.1.3 weryfikacji osiąganych przez studentów efektów kształcenia na każdym etapie kształcenia i wszystkich rodzajach zajęć, w tym zapobiegania plagiatom i ich wykrywania, *

6.1.4 zasad, warunków i trybu potwierdzania efektów uczenia się uzyskanych poza systemem studiów,

6.1.5 wykorzystania wyników monitoringu losów zawodowych absolwentów do oceny przydatności na rynku pracy osiągniętych przez nich efektów kształcenia, *

6.1.6 kadry prowadzącej i wspierającej proces kształcenia na ocenianym kierunku studiów, oraz prowadzonej polityki kadrowej, *

6.1.7 wykorzystania wniosków z oceny nauczycieli akademickich dokonywanej przez studentów w ocenie jakości kadry naukowo-dydaktycznej,

6.1.8 zasobów materialnych, w tym infrastruktury dydaktycznej oraz środków wsparcia dla studentów,

6.1.9 sposobu gromadzenia, analizowania i dokumentowania działań dotyczących zapewniania jakości kształcenia,

6.1.10 dostępu do informacji o programie i procesie kształcenia na ocenianym kierunku oraz jego wynikach.

6.2. Jednostka dokonuje systematycznej oceny skuteczności wewnętrznego systemu zapewniania jakości i jego wpływu na podnoszenie jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów, a także wykorzystuje jej wyniki do doskonalenia systemu.

1. Ocena – w pełni

2. Opis spełnienia kryterium, z uwzględnieniem kryteriów oznaczonych dwiema i trzema cyframi.

Obowiązujący Wewnętrzny System Zapewniania Jakości Kształcenia (WSZJK) w Wyższej Szkole Agrobiznesu w Łomży został ustalony i zatwierdzony Uchwałą Senatu Uczelni z dnia 12 maja 2012 r. w sprawie wprowadzenia wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia w Wyższej Szkole Agrobiznesu w Łomży. Powyższa Uchwała określiła cele i zakres działania uczelnianego systemu

zapewnienia jakości kształcenia, a także jego organizację i metody weryfikacji jego funkcjonowania. System zarządzania jakością kształcenia obejmuje swym zasięgiem wszystkie kierunki i formy studiów, prowadzone w Uczelni. WSZJK na Wydziale Rolniczo-Ekonomicznym opracowany został w odniesieniu do wytycznych określonych w Uchwale Senatu z maja 2012 r. (wcześniejsze zasady WSZK obowiązywały od 2009 r.). Do podstawowych celów systemu zapewnienia jakości kształcenia należą: stałe doskonalenie i poprawa jakości procesu nauczania; poprawa warunków prowadzenia zajęć dydaktycznych; zapewnienie zgodności programów i planów nauczania ze standardami kształcenia i KRK dla poszczególnych kierunków; stałe unowocześnianie programów nauczania oraz dopasowywanie ich do aktualnych potrzeb rynku pracy; stworzenie systemu komunikacji z potencjalnymi kandydatami na studia na poszczególne kierunki oraz zwiększenie komunikacji ze studentami oraz podniesienie rangi pracy dydaktycznej.

Na czele struktury zarządzania jakością w WSA stoi Rektor Uczelni, ponadto w strukturze Systemu funkcjonują powołane w 2012 r.: Uczelniany Zespół ds. Jakości Kształcenia (UZdsJK) oraz Wydziałowe Zespoły ds. Jakości Kształcenia (WZdsJK) kierujące bezpośrednio pracami nad doskonaleniem jakości kształcenia w podstawowych jednostkach organizacyjnych WSA. Jednostką pomocniczą jest Uczelniane Biuro ds. Jakości Kształcenia wraz z Punktem analiz i przetwarzania informacji. Uczelniane Biuro zajmuje się m.in. obsługą UZdsJK, w tym przygotowaniem sprawozdań dla Rektora z prac tego ciała kolegialnego, obsługą działalności WSZJK, opracowaniem analizy z przeprowadzonej ankietyzacji, współpracą i wspomaganie działań realizowanych z zespołami wydziałowymi). Przewodniczący UZdsJK wspólnie z Biurem ds. Jakości Kształcenia co roku składa Raport z działania USZEJK. Studenci jednostki zostali powołani do gremiów realizujących zadania WSZJK. Samorząd Studencki posiada pełną autonomię w zakresie delegowania swoich przedstawicieli do ww. gremiów. Zgodnie z Art. 61 ust. 3 oraz Art. 67 ust. 4 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym studenci stanowią nie mniej niż 20% składu organu kolegialnego Jednostki i Senatu Uczelni. Uwagi i postulaty studentów są analizowane i brane pod uwagę. Programy w tym plany studiów zostały uchwalone po pozytywnym zaopiniowaniu ich przez właściwy organ samorządu studenckiego zgodnie z art. 68 ust. 1 pkt. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

Do zadań WZdsJK należy: ocena jakości procesu kształcenia, w tym: ocena wyników ankiet studenckich oraz hospitacji zajęć (stanowiąca m.in. podstawę polityki kadrowej prowadzonej przez Uczelnię), ocena zgodności procesu dydaktycznego z Kartami przedmiotów, stanowiącymi obowiązującą podstawę programową dla realizacji poszczególnych przedmiotów; ocena jakości zajęć i warunków ich prowadzenia w tym m.in.: infrastruktury dydaktycznej, liczebności grup studenckich, dostępności kadry akademickiej dla studentów, dostępu do biblioteki i czytelni, wielkości księgozbioru; ocena jakości i dostępności informacji dotyczących kształcenia na poszczególnych kierunkach i specjalnościach; ocena zgodności treści programowych, realizowanych na poszczególnych kierunkach Wydziału ze standardami kształcenia dla kierunków studiów oraz dopasowania treści programowych do wymogów lokalnego rynku pracy oraz wdrożenie narzędzi służących do realizacji powyższych zadań. W strukturze systemu zarządzania jakością kształcenia znajdują się ponadto: Dziekani, Prodziekani, Kierownicy katedr i zakładów oraz Jednostki wspomagające organizację i realizację procesu dydaktycznego, tj.: Dział Administracyjny, Dziekanat, Studium Języków Obcych, Biuro Karier, Dział Kadr, Biblioteka.

Polityka Jakości WSA zatwierdzona została przez Senat Uczelni w grudniu 2015 r. i zgodna jest ze strategią rozwoju Uczelni oraz Wydziału. Obejmuje ona wszystkie obszary działalności określone jako strategiczne dla funkcjonowania i rozwoju działalności Wydziału. Istotnym czynnikiem kształtującym Politykę Jakości Uczelni są również uchwały Senatu i zarządzenia Rektora, w szczególności wdrażające projakościowe rozwiązania systemowe.

Zarówno interesariusze wewnętrzni, jak i zewnętrzni mają wpływ na projektowanie efektów kształcenia na wizytowanym kierunku studiów. Do interesariuszy wewnętrznych, którzy realizują określone zadania związane z projektowaniem efektów kształcenia należą: kadra dydaktyczna oraz studenci kierunku „rolnictwo”. Interesariusze wewnętrzni uczestniczą w projektowaniu efektów kształcenia poprzez ich udział w Senacie, Radzie Wydziału, Uczelnianym oraz Wydziałowym Zespole ds. Jakości Kształcenia. Studenci mają możliwość wypowiedzenia się co do wyników przeprowadzanego przeglądu zakładanych efektów kształcenia podczas posiedzeń Zespołu. Udział studentów w tych działaniach został wysoko oceniony przez Władze jednostki ze względu na ich

zaangażowanie. Przedstawiciele studentów są także obecni z prawem głosu w Senacie Uczelni i Radzie Wydziału. Liczba studentów w składzie tych organów jest zgodna odpowiednio z art. 61 ust. 3 oraz art. 67 ust. 4 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym. Z przedstawionych podczas wizytacji informacji wynika, iż Samorząd Studencki opiniuje program i plan studiów. Przedstawiciele studentów będący członkami ww. ciał kolegialnych otrzymują materiały będące przedmiotem dyskusji na posiedzeniach, co umożliwia im skonsultowanie zmian i poinformowanie pozostałych studentów o aktualnych pracach nad programem kształcenia. Źródłem wiedzy są również wyniki badań ankietowych. Opinie studentów dotyczące projektowania efektów kształcenia zbierane są, poza ankietą, w sposób nieformalny. Na prośbę studentów Uczelnia organizuje związane z kierunkiem „rolnictwo” kursy i szkolenia tj. inseminacji, korekcji racic, oceny użytkowej zwierząt oraz dotyczące stosowania środków ochrony roślin. W procesie kształtowania koncepcji kształcenia biorą też udział interesariusze zewnętrzni (pracodawcy, absolwenci), a ich wpływ jest znaczący zwłaszcza przy projektowaniu efektów kształcenia. Udział interesariuszy zewnętrznych w ocenie i kształtowaniu efektów kształcenia opiera się na działaniach realizowanych w kilku formach, przede wszystkim w ramach cyklicznych spotkań powołanej w 2013 r. Rady Ekspertów na Wydziale Rolniczo-Ekonomicznym (dla kierunków: rolnictwo oraz towaroznawstwo), podczas których prowadzona jest ewaluacja efektów kształcenia. Członkowie Rady Ekspertów opiniowali programy kształcenia dla kierunku „rolnictwo”. Wymiana informacji odbywa się również w ramach współpracy z właścicielami gospodarstw rolnych, przedsiębiorstw i agencji, w których odbywają się zajęcia praktyczne i praktyki studenckie. Ponadto, dzięki ścisłym i bezpośrednim kontaktom władz Jednostki i pracowników prowadzących zajęcia na kierunku „rolnictwo” spostrzeżenia i sugestie pracodawców są przekazywane osobom odpowiedzialnym za funkcjonowanie ocenianego kierunku studiów.

W trakcie spotkania z Zespołem Oceniającym przedstawiciele otoczenia społeczno-gospodarczego zaprezentowali przykłady konkretnych sugestii udoskonalania procesu kształcenia, które zostały zrealizowane lub są już rozważane przez Władze Jednostki, m.in. wprowadzono **przedmioty i zagadnienia na wniosek przedsiębiorców i przedstawicieli władz lokalnych (np. w zakresie technik hodowli bydła i pozyskiwania funduszy z UE)**.

Współpraca z interesariuszami zewnętrznymi polega ponadto na współorganizacji praktyk, wyjazdów terenowych w ramach współpracy np. do Laboratorium Wojewódzkiego Violin w Białymstoku, Wytwórni Pasz w Grajewie (Grupa Agrocentrum Sp. z o.o.). Przedstawiciele otoczenia społeczno-gospodarczego prowadzą również zajęcia na kierunku „rolnictwo”. Mają także wpływ na tematykę badawczą w ramach realizowanych prac dyplomowych - prace zamawiane są na obu poziomach studiów (m.in.: przez Stację Doświadczalną Oceny Odmian w Krzyżewie, Stację Chemiczno-Rolniczą w Wesolej, Grupę Agrocentrum Sp. z o.o., PPS- odpady przemysłowe, Sp. OSM Piątnica, Elektrownię Ostrołęka oraz firmy nawozowe). Interesariusze proponują tematy prac, udostępniają infrastrukturę badawczą, współfinansują również badania.

Zdaniem Zespołu Oceniającego wpływ interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych oraz dobór narzędzi i metod zapewniających ich udział w projektowaniu efektów kształcenia jest prawidłowy.

Rozwiązania systemowe stosowane w ramach monitorowania stopnia osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia przewidują realizację procedur: ankietyzacji studentów, hospitacji zajęć dydaktycznych, podczas których oceniana jest zgodność tematyki zajęć z sylabusami i założonymi efektami kształcenia, monitorowania losów zawodowych absolwentów, mającej na celu pozyskanie informacji o osiągniętych efektach kształcenia i ich przydatności na rynku pracy, w tym dotyczących czynników mających wpływ na stopień ich osiągania np. warunki studiowania, a także w ramach praktyk poprzez ankietyzację.

Monitorowanie odbywa się poprzez przeglądy okresowe programów kształcenia, sylabusów. W wyniku przeglądu sylabusów stwierdzono m.in. konieczność sposobu weryfikacji efektów kształcenia oraz uaktualnienia treści i zalecanej literatury. W ramach działań doskonalących wprowadzono w Uczelni nowy wzór karty przedmiotu wraz z instrukcją. Na kierunku systematycznie dokonuje się weryfikacji efektów kształcenia w odniesieniu do wszystkich przedmiotów i studenckich praktyk zawodowych, przy uwzględnieniu treści programowych oraz oceny osiągania efektów kształcenia. System uwzględnia w szczególności wszystkie kategorie efektów kształcenia osiąganych przez studenta tj. w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Stwierdzono pozytywne zaangażowanie nauczycieli akademickich w działania doskonalące takich jak: aktualizacja treści

programowych, analiza weryfikacji efektów kształcenia, jak również studentów w realizację ćwiczeń terenowych i zajęć praktycznych. Za podstawę zaliczenia wszystkich form zajęć niekończących się egzaminem (zaliczeń) przyjmuje się pozytywne wyniki bieżącej kontroli wiedzy i umiejętności. Kontrolę tę, w formie zgodnej z zasadami ustalonymi przez osobę odpowiedzialną za przedmiot/moduł, realizuje prowadzący zajęcia, który wystawia także ocenę końcową. Ocena stopnia osiągnięcia efektów kształcenia na kierunku obejmuje również analizę ocen semestralnych oraz uzyskanych w procesie dyplomowania. W przypadku stwierdzonych nieprawidłowości przeprowadzana jest rozmowa nauczyciela akademickiego z Rektorem. Jednostka monitoruje też przebieg praktyk studenckich, przede wszystkim poprzez dokumentację z praktyki studenckiej, w tym sprawozdania z praktyki oraz pozostałe dokumenty świadczące o ich przebiegu i stopniu osiągniętych efektów kształcenia. Wydział dba także poprzez monitorowanie procesu dyplomowania o właściwą jakość prac dyplomowych. Rada Wydziału R-E zatwierdza dla kierunku „rolnictwo” zasady kryteriów przygotowywania oraz oceny prac dyplomowych, a także tematy prac inżynierskich i magisterskich. W wytycznych ujętych w dokumencie pn. *Zasady i kryteria przygotowywania oraz oceny prac dyplomowych na kierunkach: rolnictwo, towaroznawstwo, bezpieczeństwo wewnętrzne* określone zostały wytyczne w zakresie: ustalania tematyki prac i jej wyboru, wykonywania pracy w ramach określonego stopnia, która powinna stawiać przed studentem zadania samodzielnego rozwiązywania problemu przy wykorzystaniu wiedzy nabytej w czasie studiów, ogólnych zasad dotyczących budowy pracy oraz kryteriów oceny prac. Regularnie wypełniana jest przez Dziekana *Karta Samooceny Jednostki*, w której pytania dotyczą strategii rozwoju, programów kształcenia i jego realizacji (koncepcji kształcenia, efektów kształcenia, w tym ich osiągnięcia, kadry naukowo-dydaktycznej czy punktacji ECTS i dostępności sylabusów).

W procesie oceny realizacji efektów kształcenia oraz monitorowania stopnia osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia biorą udział w zakresie swoich kompetencji statutowych Rada Wydziału, Dziekan, prodziekan, w procesie tym uczestniczą także koordynatorzy przedmiotów, studenci i absolwenci poprzez zgłaszanie sugestii do stopnia osiągnięcia efektów kształcenia na każdym etapie procesu kształcenia. WSZJK umożliwia zmierzenie, zaobserwowanie i ocenę efektów kształcenia na poszczególnych etapach studiów, a przyjęte metody weryfikacji są odpowiednie do zakładanych efektów kształcenia. Podczas posiedzeń działających w ramach Systemu odpowiednich ciał kolegialnych (Wydziałowego i Uczelnianego Zespołu ds. jakości Kształcenia, Rady Wydziału R-E, a także Senatu Uczelni) omawiane są przy udziale przedstawicieli studentów wyniki uzyskiwane w procesie monitorowania stopnia osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. W ramach systemu oceniania studenci wizytowanego kierunku mają możliwość uzyskania informacji zwrotnej na temat stopnia realizacji efektów kształcenia przy danej ocenie/czy system uwzględnia badanie informacji zwrotnej dla studenta określającej warunki uzyskania danej oceny i stopnia osiągnięcia efektów kształcenia przy tej ocenie.

Weryfikacja efektów kształcenia dla kierunku „rolnictwo” prowadzona jest w oparciu o procedury określające działanie WSZJK w Uczelni i na Wydziale, ale także wytyczne zawarte są w *Regulaminie studiów* oraz w regulacjach wewnętrznych dotyczących praktyk studenckich i procesu dyplomowania. Wymagania dotyczące poszczególnych przedmiotów określone są przez prowadzących je nauczycieli w kartach przedmiotów. Weryfikacja zakładanych efektów kształcenia realizowana jest poprzez: 1) różnorakie formy prac etapowych realizowanych przez studenta w trakcie studiów, egzaminy z przedmiotów, zaliczenia zajęć (kolokwia, referaty projekty raporty, ale też wypowiedzi i różne formy aktywności w trakcie zajęć); 2) praktyki i staże studenckie umożliwiające sprawdzenie efektów realizowanych podczas zajęć (przede wszystkim w zakresie umiejętności i kompetencji społecznych) - weryfikacji efektów kształcenia osiągniętych na praktykach zawodowych dokonuje koordynator praktyk na podstawie dokumentacji przebiegu praktyki (sprawozdanie z przebiegu praktyki/ dziennik praktyk), z informacji uzyskanych podczas wizytacji wynika jednak, że na kierunku „rolnictwo” nie prowadzi się weryfikacji nowo wybranych przez studentów miejsc realizacji praktyk; 3) proces dyplomowania, czyli prace dyplomowe oceniane przez opiekuna i recenzenta i egzaminy dyplomowe oraz 4) rynek pracy i pracodawców.

W Uczelni, a tym samym na Wydziale prowadzącym wizytowany kierunek studiów obowiązuje od czerwca 2014 r. ustanowiona Zarządzeniem Rektora WSA procedura antyplagiatowa, która obejmuje wszystkie prace dyplomowe. Program weryfikuje zapożyczenia, a stwierdzenie oryginalności pracy

jest warunkiem niezbędnym do dopuszczenia pracy studenta do egzaminu dyplomowego. Studenci znają jego zasady. Należy także zaznaczyć, że wszelkie potrzebne informacje w ramach procesu dyplomowania są dla studentów powszechnie dostępne

Do monitorowania oraz oceny narzędzi i form weryfikacji efektów kształcenia wykorzystuje się systematycznie przeprowadzaną przez UZdsJK i WZdsJK analizę kart przedmiotów oraz wyników ankiet dotyczących zajęć dydaktycznych, w których studenci oceniają m.in. możliwość osiągnięcia założonych efektów kształcenia. Bieżącej weryfikacji dokonują również nauczyciele akademicy odpowiedzialni za przedmioty. Studenci wizytowanego kierunku nie mają jednak możliwości oceny stosowanych zasad oceniania, w ankietach ewaluacyjnych powinno się zatem znaleźć pytanie dotyczące tego zagadnienia lub możliwość wypowiedzi w pytaniu otwartym w zakresie dodatkowych uwag.

Potwierdzanie efektów uczenia się poza systemem studiów określone zostało Uchwałą Senatu z dnia 17 grudnia 2015 r., na podstawie której powołano komisję i zatwierdzono stosowną dokumentację. Przedstawiciele Wydziału uczestniczyli w wypracowywaniu procedur ogólnouczelnianych. Obecnie trwają prace nad wdrażaniem procedur określonych w ww. przepisach. Wydział nie spełnia wprawdzie jeszcze wymogów, by móc potwierdzać efekty uczenia się, jednak świadomość i zaangażowanie Władz Wydziału i nauczycieli akademickich w zakresie przyjętych przez Uczelnię rozwiązań oraz zaangażowanie w stworzenie odpowiednich procedur weryfikujących efekty uczenia się pozwalają stwierdzić, iż implementacja przepisów prawnych w zakresie omawianego kryterium przebiega prawidłowo.

Monitorowanie losów zawodowych absolwentów ,celem oceny przydatności na rynku pracy osiągniętych przez nich efektów kształcenia, prowadzone jest na wielu płaszczyznach, przy wykorzystaniu następujących źródeł informacji: rejestrów Powiatowego Urzędu Pracy w Łomży, raportów „Ekonomiczne aspekty losów absolwentów: dla studiów I i II stopnia na kierunku „rolnictwo” (<http://absolwenci.nauka.gov.pl/>), ankiet wśród absolwentów ocenianego kierunku (ankietyzacja on-line, aktywna jest przez cały rok), jak również wypełnianych przez absolwentów uczestniczących w organizowanych przez Uczelnię co roku Agronaliach oraz podczas odbioru dyplomu (ankiety papierowe). O opinię na temat absolwentów proszeni są również pracodawcy oraz pracownicy Uczelni współpracujący z absolwentami. Wymiana informacji prowadzona jest z interesariuszami zewnętrznymi tj. właścicielami gospodarstw rolnych, przedsiębiorstw zaopatrzenia rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego w regionie, instytutami badawczymi i urzędami, które zatrudniają studentów i absolwentów, jak również poszukują pracowników o określonych kwalifikacjach.

Dane są gromadzone w formie elektronicznej i papierowej. Raporty opracowane i analizowane są przez Biuro Karier. Wydział pozyskuje również dane o karierach absolwentów w drodze kontaktów bezpośrednich - **duże znaczenie ma tu ciągły i bezpośredni kontakt pracowników Jednostki z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Istotne znaczenie ma też wyraźne duże zaangażowanie osób odpowiedzialnych w Uczelni za funkcjonowanie wizytowanego kierunku w doskonalenie zakresu i form kształcenia.**

Na podstawie uzyskanych wyników ankiet i informacji zwrotnych z rynku stwierdzono, że 90% absolwentów jest usatysfakcjonowanych z ukończonego kierunku studiów. W wyniku sformułowanych przez absolwentów uwag podejmowane są działania doskonalące dotyczące m.in. zmniejszenia liczby wykładów na rzecz zwiększenia liczby godzin z ćwiczeń, w tym poza Uczelnią, zwiększenia liczby godzin z przedmiotów kierunkowych, a także aktualizacji programu kształcenia z wybranych przedmiotów. **Dzięki ciągłemu monitoringowi przydatności kształcenia na ocenianym kierunku wprowadzono również w wyniku bliskiej współpracy z interesariuszami zewnętrznymi szereg udoskonaleń.** Dotyczy to między innymi zajęć prowadzonych z nowoczesnych technik hodowli zwierząt oraz uprawy roślin oraz zwiększenia liczby dodatkowych kursów i możliwości uzyskania certyfikatów związanych z wizytowanym kierunkiem studiów.

Do podstawowych elementów realizowanej polityki kadrowej w obszarze kształtowania jakości dydaktyki na kierunku „rolnictwo” należą: dobór kadry naukowo-dydaktycznej o odpowiednich kwalifikacjach do realizacji procesu kształcenia, prawidłowość przydzielania nauczycielom

akademickim zadań dydaktycznych i zgodności tematyki tych zadań z ich specjalnością naukową lub dorobkiem praktycznym, ocena okresowa nauczycieli, monitorowanie jakości procesu dydaktycznego poprzez system ankietyzacji (elektroniczny w systemie Wirtualna Uczelnia) i hospitacji, a także motywowanie rozwoju działalności naukowo-badawczej i promowanie i nagradzania pracowników czynnie włączających się w proces podnoszenia jakości kształcenia.

WSZJK uwzględnia ocenę jakości kadry jak wspomniano wcześniej poprzez: ocenę okresową pracowników, pozyskiwanie opinii studentów o prowadzących zajęcia w drodze ankietyzacji oraz hospitacje zajęć. Postępowanie w powyższych obszarach działań są przedmiotem regulacji ogólnouczelnianych podjętych przede wszystkim w formie Zarządzeń Rektora, ale też i aktów zatwierdzonych przez Radę Wydziału Rolniczo-Ekonomicznego.

Ocena studencka odbywa się cyklicznie, co semestr, a system oceny zajęć jest kompleksowy, bowiem obejmuje wszystkie zajęcia oraz prowadzących je w danym semestrze. Negatywne wyniki ankiet poszczególnych prowadzących z założenia skutkują rozmowami i przeprowadzeniem hospitacji zajęć. Na kierunku „rolnictwo” brak było jednak takich sytuacji.

Okresowa ocena nauczycieli akademickich dotyczy wszystkich nauczycieli akademickich prowadzona jest zgodnie z wymogami ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i obejmuje ocenę działalności naukowo-badawczej, wdrożeniowej i innowacyjnej, dydaktyczno-wychowawczej oraz administracyjno-organizacyjnej nauczyciela akademickiego. Podczas oceny okresowej uwzględniane są wyniki oceny studenckiej oraz hospitacji zajęć. Arkusze oceny brane są również pod uwagę w systemie motywacyjnym kadry, stwierdzono też skuteczność oceny okresowej jako mechanizmu weryfikacji kadry. Do działań doskonalących zalicza się także monitorowanie stanu minimum kadrowego ocenianego kierunku studiów. Na podstawie informacji uzyskanych podczas wizytacji można stwierdzić, że ocena kadry jest przedmiotem dyskusji odpowiednich ciał uczelnianych i wydziałowych m.in. UZdsJK, WZdsJK oraz Rady Wydziału w związku z rocznym podsumowaniem funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia.

Realizowana projakościowa polityka kadrowa, oprócz kadry dydaktycznej obejmuje również pracowników administracyjnych w zakresie ich dostępności dla studentów, kompetencji oraz kultury w relacjach ze studentami – w ramach działań projakościowych podjęty został monitoring pracy objętych ankietyzacją następujących jednostek: kwestury, dziekanatu, biblioteki oraz recepcji.

Na podstawie wyników badań ankietowych opracowywane są semestralne i roczne raporty. Ocena zajęć dydaktycznych przez studentów dokonywana z zachowaniem anonimowości i poufności badań. Raporty zawierające indywidualne oceny nauczycieli akademickich pozwalają diagnozować nieprawidłowości oraz podejmować działania wyjaśniające i naprawcze. Informacje o uzyskanych wynikach otrzymują poszczególni nauczyciele akademicy. Wyniki badań ankietowych analizowane są przez WZdsJK, a następnie omawiane na posiedzeniu Rady Wydziału. Na podstawie ankiet opracowuje się działania naprawcze i doskonalące proces kształcenia. Władze Wydziału starają się na bieżąco reagować na opinie wyrażone w ankietach. Wnioski z oceny nauczycieli akademickich dokonywanej przez studentów wykorzystywane są przy obsadzie zajęć dydaktycznych, w okresowej ocenie nauczycieli akademickich w zakresie wypełniania przez nich obowiązków dydaktycznych oraz w polityce kadrowej, w szczególności płacowej. Z osobami ocenionymi najniżej prowadzi się rozmowy, a dodatkowo, jeśli istnieje taka konieczność, przeprowadza się hospitację zajęć, a ponadto dokonuje zmiany prowadzącego zajęcia. O istocie procesu ankietyzacji oraz o sposobach wykorzystywania opinii sformułowanych w ankietach studenci informowani są na posiedzeniach UZdsJK, WZdsJK, Rady Wydziału oraz spotkań Władz Jednostki ze społecznością studencką.

Monitorowanie infrastruktury dydaktycznej, naukowej i socjalnej oraz wyposażenia Wydziału odbywa się w cyklicznie. Celem monitoringu jest ocena dostosowania infrastruktury dydaktycznej i naukowej do potrzeb prowadzonego kształcenia oraz specyfiki prowadzonych badań. W wyniku monitorowania stanu zasobów materialnych stwierdzono konieczność pozyskiwania środków finansowych na unowocześnienie sprzętu i programów komputerowych oraz poprawy wyposażenia laboratoriów w nowoczesną aparaturę badawczą niezbędną do podjęcia nowych badań naukowych. Stan infrastruktury naukowo-dydaktycznej znacząco poprawił się, podjęte zostały ponadto dalsze działania mające na celu jej modernizację. W przypadku poprawy warunków socjalnych Jednostka czyniła starania o pozyskanie zewnętrznych środków finansowych na modernizację infrastruktury.

Studenci podczas procesu ankietyzacji oceniają zasoby materialne odnosząc się np. do wyposażenia sal dydaktycznych. Z rozmów przeprowadzonych w czasie wizytacji wynika, że studenci mogą także zgłaszać uwagi podczas wyznaczonych dyżurów, za pośrednictwem systemu elektronicznego Wirtualna Uczelnia, drogą mailową oraz podczas spotkań z Samorządem Studentów.

System wsparcia określony jest w przepisach wewnętrznych (m.in. w Regulaminie studiów, Regulamin ustalania wysokości, przyznawania i wypłacania świadczeń studentom WSA w Łomży, który został pozytywnie zaopiniowany przez Samorząd Studencki).

Uczelnia dysponuje również procedurami zapobiegania działaniom nieetycznym związanym z procesem kształcenia, wprowadzono system antyplagiatowy, działają komisje stypendialne i odwoławcze, zabezpieczono również interesy studentów niepełnosprawnych. Studenci mogą także korzystać z pomocy Uczelnianego Biura Karier. Biuro Karier prowadzi m.in. poradnictwo zawodowe dla studentów i absolwentów, bazę danych dotyczących podjęcia lub zmiany pracy oraz przekazywanie informacji m.in. o kursach i stypendiach krajowych i zagranicznych, nawiązywanie kontaktu z

przedsiębiorstwami – potencjalnymi pracodawcami. Każdy student w ramach działającego w Uczelni systemu Live&Edu może, zgodnie z Regulaminem korzystania z Serwisu Biura Karier WSA, mieć dostęp do informacji i nowości oraz usług świadczonych przez Biuro Karier. Biuro Karier pośredniczy ponadto w udostępnianiu ofert pracodawców oraz kieruje studentów na szkolenia zawodowe w ramach współpracy z Powiatowym i Wojewódzkim Urzędem Pracy, pomaga także studentom znaleźć pracę sezonową w kraju i zagranicą. W ramach WSZJK nie określono narzędzia umożliwiającego dokonywanie oceny środków wsparcia przez studentów.

Jednym z założeń funkcjonującego w Uczelni WSZJK jest gromadzenie, analizowanie, wykorzystywanie informacji na temat kształcenia w WSA oraz rozwijanie systemu informacyjnego. Wydział prowadzący wizytowany kierunek „rolnictwo” posiada pełną dokumentację ilustrującą zakres prac Wydziałowego Zespołu ds. Jakości Kształcenia. Zawiera ona raporty z przeglądu kart przedmiotu dla kierunku, wyniki ankiety studenckiej (ocena zajęć dydaktycznych), wyniki hospitacji zajęć dydaktycznych, sprawozdania/ Dzienniki z przebiegu praktyk studenckich, protokoły z posiedzeń wydziałowych zespołów, a ponadto dokumenty ilustrujące przebieg egzaminów np. raporty egzaminacyjne. Dokumentacja w zakresie zapewnienia jakości kształcenia, gromadzona w wersji elektronicznej i papierowej analizowana jest przez WZdsJK, a na poziomie ogólnouczelnianym przez Uczelniany Zespół ds. Jakości Kształcenia, oraz omawiana odpowiednio na posiedzeniach Rady Wydziału Rolniczo-Ekonomicznego i Senatu Uczelni. Dostęp do dokumentacji związanej z ankietyzacją posiada Rektor Uczelni, Dziekan WR-E, a także Przewodnicząca Samorządu Studenckiego, natomiast do wyników hospitacji zajęć dydaktycznych oprócz Dziekana - oceniani pracownicy oraz ich bezpośredni przełożeni. Studenci pozytywnie ocenili proces przekazywania i udostępniania informacji w zakresie procesu kształcenia.

Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia w jednostce prowadzącej wizytowany kierunek studiów uwzględnia analizowanie i dokumentowanie działań dotyczących zapewnienia jakości kształcenia. Na Wydziale gromadzone są i analizowane oraz wykorzystywane przez poszczególnych uczestników Systemu dane niezbędne do zapewnienia jakości kształcenia.

Dostęp do planów zajęć, organizacji roku akademickiego oraz informacji o procesie kształcenia i organizacji toku studiów dla wszystkich prowadzonych w Wyższej Szkole Agrobiznesu kierunków, w tym wizytowanego kierunku „rolnictwo” jest właściwy, a zapewniony został przede wszystkim poprzez stronę internetową Uczelni. Na stronie zamieszczono m.in. programy studiów, informacje na temat studenckich praktyk zawodowych, terminów egzaminów, obrony prac, ale też działalności Biura Karier, Rady Ekspertów, Samorządu Studenckiego, kół naukowych oraz Centrum Doradztwa Agrobiznesu, jak również informacje na temat zasobów biblioteki dla poszczególnych prowadzonych w Uczelni kierunków studiów, w tym ocenianego. WSA posiada zintegrowaną sieć komputerową, własne serwisy informacyjne oraz usługi sieciowe (www, facebook, pocztę elektroniczną). Uczelnia ma wdrożoną usługę Live&Edu, a do obsługi dydaktyki wykorzystywany jest system informatyczny Wirtualny Dziekanat, za pośrednictwem którego studenci mogą uzyskać informacje m.in. nt. terminów konsultacji, uzyskanych ocen czy kontaktu z wykładowcą. W ramach podjętych działań

projakościowych strona internetowa Uczelni została w ostatnim czasie zmodernizowana i zaktualizowana.

Zespół Oceniający stwierdza, że Uczelnia zapewnia niezbędny dostęp do informacji o programie i procesie kształcenia oraz jego wynikach dla wizytowanego kierunku studiów, jednak właściwym działaniem byłoby także zamieszczenie na stronie internetowej Uczelni analiz, raportów i informacji związanych z prowadzoną polityką jakości oraz systemem zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia na kierunku „rolnictwo”.

W Uczelni działa Wewnętrzny System Zapewniania Jakości Kształcenia, wprowadzony uchwałą Senatu. Dbalność o jakość kształcenia jest też wyraźnie podkreślona w Strategiach Uczelni i Wydziału. System obejmuje szereg działań projakościowych, które opisano powyżej. Praktyczna realizacja zadań odbywa się m.in. poprzez ankietyzację prowadzoną wśród studentów i pracowników, hospitacje zajęć i dyskusję na RW. W opiniowaniu wszystkich spraw dotyczących jakości kształcenia uczestniczą nauczyciele, studenci i przedstawiciele otoczenia gospodarczego. Ich udział ma charakter sformalizowany, jak i nieformalny poprzez bezpośrednie kontakty z władzami Wydziału. Z przedstawionej dokumentacji oraz spotkań Zespołu PKA ze studentami wynika, że na kształt planów i programów studiów ma także wpływ Samorząd Studencki. Dokumentacja przedstawiona podczas wizytacji, a także spotkanie Zespołu Oceniającego z pracodawcami, dowodzi zaangażowania interesariuszy zewnętrznych w tworzenie i modyfikację programów studiów i określanie efektów kształcenia. Należy podkreślić, że Uczelnia dokonuje systematycznie badań przewidzianych w poszczególnych procedurach przewidzianych w ramach obowiązującego WSZJK. Uzyskane za pomocą różnych procedur wyniki badań jakości kształcenia oraz ich analiza pozwalają na wprowadzenie działań doskonalących proces kształcenia, służą także do weryfikacji stosowanych metod oceny, a więc tym sposobem następuje doskonalenie WSZJK. W przypadku ocenianego kierunku wyniki badań zostały wykorzystane do modyfikacji programu kształcenia (m.in. dokonano zmian treści kształcenia w sylabusach, zmodyfikowano program studiów). Powyższe fakty upoważniają do stwierdzenia, że system oceny jakości kształcenia został wdrożony i działa skutecznie (z niewielkimi zastrzeżeniami ujętymi w zaleceniach). Także sam system jest systematycznie doskonalony.

3. Uzasadnienie

WSZJK w Wyższej Szkole Agrobiznesu i na Wydziale Rolniczo-Ekonomicznym jest wdrożony i udoskonalany. W Uczelni i dla Jednostki opracowano regulacje określające strukturę organizacyjną oraz funkcje poszczególnych jego elementów, jak również podział kompetencji pomiędzy nimi.

System zawiera opis procedur i narzędzi obejmujących wszystkie formy kształcenia i obszary ważne dla jakości kształcenia. Wydział zapewnia interesariuszom wewnętrznym i zewnętrznym udział w procesie projektowania efektów kształcenia i dokonywania w nich zmian.

Podsumowując rolę WSZJK w zakresie wsparcia prowadzonej polityki kadrowej można przyjąć, iż spełnia przypisane mu zadania. Polityka kadrowa jest dostosowana do potrzeb wynikających z obsady zajęć. Dokonywana jest ankietyzacja oceniająca nauczycieli na wszystkich poziomach i formach studiów, prowadzone są również hospitacje zajęć dydaktycznych, a wyniki tych ocen brane są pod uwagę przy obsadzie zajęć w kolejnych cyklach. Weryfikacja form i metod stosowanych w realizacji osiągniętych przez studentów efektów kształcenia odbywa się na każdym etapie kształcenia i na wszystkich rodzajach zajęć. Stosowany jest system zapobiegający plagiatom i wspomagający ich wykrywanie. Jednostka wykorzystuje wyniki monitoringu losów zawodowych absolwentów do oceny przydatności na rynku pracy osiągniętych przez nich efektów kształcenia mających wpływ na doskonalenie programu kształcenia. Stworzono procedury i narzędzia umożliwiające monitorowanie i okresową ocenę działania Systemu.

Zdaniem Zespołu Oceniającego funkcjonujący w Uczelni i na WR-E Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia tworzy strukturę pozwalającą na budowę kultury jakości na kierunku na wizytowanym kierunku oraz stwarza warunki dla zapewnienia systematyczności przeprowadzanych ocen i analiz osiągniętych efektów kształcenia, stanowiących podstawę doskonalenia programu kształcenia.

4. Zalecenia

Zaleca się uzupełnienie WSZJK o narzędzia mające na celu weryfikację nowo wybranych przez studentów miejsc realizacji praktyk, a także zamieszczanie na stronie internetowej Uczelni informacji/raportów związanych z prowadzoną polityką jakości oraz systemem zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia.

Odniesienie się do analizy SWOT przedstawionej przez jednostkę w raporcie samooceny, w kontekście wyników oceny przeprowadzonej przez zespół oceniający PKA

Wydział prawidłowo identyfikuje mocne i słabe strony swojej aktywności. Do ważnych atutów kształcenia zaliczyć należy kompleksowy i spójny program kształcenia na studiach I i II stopnia zgodny z oczekiwaniami pracodawców i dostosowany do rynku pracy, właściwy dobór kadry do realizowanego programu kształcenia, system wsparcia rozwoju naukowego i zawodowego studentów, jak również wsparcia materialnego oraz dostosowany do kierunku, a co za tym idzie efektywny system zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia. Warte podkreślenia są też szczególnie rozwinięte na wielu płaszczyznach kontakty z pracodawcami. Do negatywnych stron działania Wydział słusznie zalicza niewystarczające zaangażowanie studentów w programy wymiany międzynarodowej i krajowej, jak również słabą efektywność przy pozyskaniu środków na badania naukowe prowadzone na potrzeby współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Uczelnia wkłada wiele wysiłku w wyeliminowanie tych słabości i w perspektywie działania te przyniosą efekty. Wydział także właściwie rozpoznaje szanse i zagrożenia związane z oddziaływaniem czynników zewnętrznych. Jednostka widzi szanse dalszego rozwoju w położeniu w typowym rolniczym regionie i w bardzo dobrej współpracy z otoczeniem biznesowym, co niewątpliwie wpłynie na dalsze upraktycznienie kształcenia na wizytowanym kierunku. Zespół PKA uważa, że zdecydowanie należy postawić na wykorzystanie tej szansy. Niektóre z zidentyfikowanych zagrożeń ma charakter obiektywny, w niewielkim stopniu zależy od Wydziału, np. niż demograficzny czy pogarszający się poziom przygotowania kandydatów na studia. Ponadto Jednostka słusznie zdiagnozowała, że na przebieg kształcenia i jego stabilny rozwój wpływają znacząco zbyt częste zmiany przepisów krajowych dotyczących procesu kształcenia. Ponadto zwróciła uwagę na nierówne traktowanie Uczelni Publicznych i Niepublicznych oraz niemożliwy dla tak małych Uczelni jak wizytowana dostęp do środków NCN i NCBiR.

Przedstawiona w Raporcie samooceny analiza SWOT właściwie identyfikuje silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dla kształcenia na kierunku „rolnictwo” w WSA w Łomży. Perspektywy rozwoju kształcenia na ocenianym kierunku, szanse i zagrożenia zostały przez Jednostkę ocenione trafnie, co znajduje potwierdzenie w ustaleniach Zespołu PKA. Właściwie zidentyfikowano zarówno czynniki wewnętrzne jak i zewnętrzne mające wpływ na proces kształcenia, a zatem analiza SWOT została przeprowadzona prawidłowo.

Dobre praktyki

Za dobrą praktykę można uznać wszelkie podejmowane przez Uczelnie działania prowadzące do rozwoju współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Bardzo dobre kontakty Wydziału Rolniczo-Ekonomicznego WSA w Łomży z interesariuszami zewnętrznymi sprzyjają wymianie doświadczeń oraz wpływają na kształtowanie programu kształcenia o profilu praktycznym na kierunku „rolnictwo”. Wynikiem tej współpracy jest także zaangażowanie praktyków do procesu dydaktycznego. Szczególnie należy wyeksponować realizację wielu prac dyplomowych w różnych firmach z otoczenia społeczno-gospodarczego. Należy zwrócić uwagę, że dzięki udziałowi Uczelni w różnych targach i innych imprezach zazwyczaj o charakterze rolniczym jest ona bardzo dobrze postrzegana w regionie.

Kolejnym przykładem dobrej praktyki jest na prośbę studentów systematyczna organizacja przez Władze Wydziału kursów zawodowych. Dotychczas odbyły się kursy: Inseminacji, Korekcji racic, Oceny użytkowej zwierząt, Samoobrony, W zakresie stosowania środków ochrony roślin. W takich kursach mogą także uczestniczyć rolnicy.

Bardzo ciekawą inicjatywą jest fundowanie przez Rektora obrączek studentom zawierającym związek małżeński.

